

אינו כדאי להשיב ראם בן למה הכל מורים שמניה
 הפרוסה בתוך השליטה ובוצע למה יניחו הפרוסה
 בתוך השליטה בשלמא אי בעי ליה הפרוסה ואכל
 מן הפרוסה משום להם עוני כי דבעי ליה מפרוסת
 חכי נמי לכרך עלוי המוציא ולא בעינן שליטה רס
 להרוץ הכרבה ובשכיל ליהם חששנה אבל אם נאמר
 רבצע לה משליטה למת מיתא להם עוני עמי השליטה
 רחא להם עוני לא צריך כלל לזכרה והוי לכרך
 אשליטה המוציא ולאכול סמנה ולאכול מפרוסת
 לשם להם עוני ולא שיניה הפרוסה תוך השליטה.
 ועור איך יתכן זה ראם אבל לשליטה תחלה הרי
 באותה אכילה יצא ירי מצה וכיון רבאותה אכילה
 יוצא ורי מצה ובעינן להם עוני רחיינו פרוסה והא
 שליטה הוי. ואין לומר ראובל משתיים באהר מן
 הפרוסה ומן השליטה גם זה תימא רכל מידי דלימא
 כזה אחר זה בכת אחת נמי ליתא. וכיון שאם היה
 אוכל מן השליטה ואחר כך מן הפרוסה לא היה
 מקיים להם עוני בפרוסה ובשאלכם בכת אחת
 נמי לא הוי מידי כלל דהא אוכל נמי מן השליטה
 וכך קיימא לן דכל מידי דלימא כזה אחר זה בכת
 אחת נמי ליתא כדאיתא בפרק האיש מקדש ובכמה
 רובתי. ולפי זה אנו שנותנין לכרך על שתיין ולאכול
 משתיין כמו שפסק המור לא היה זה תקנה כלל
 שאם חייב לכרך אכילת מצה על פרוסה רוקא אם
 בן כשמכרך המוציא על השליטה ואכיל ליה ויצא
 בה ירי מצה לא הוי זה פרוסה אלא שליטה. מה
 שגרמא לע"ד אמרתי. ומכל מקום אין ראוי לשנות
 המנהג משום שיש לפרש דהא אמרינן בפרק כיצד
 מכרכין שמניה פרוסה בתוך השליטה ובוצע פירוש
 בוצע מאיזה שירצה או משתיים אם מאחת מהן
 דאין קפידא רס שיניה פרוסה תוך שליטה ובאן
 יש פרוסה הרי יש באן עניות ויבצע מאיזה שירצה
 והכל תליא בברכה שמכרך על שליטה ופרוסה.
 אבל לענין בציעה אין קפידא ראם בן הוי ליה לפרש
 מאיזה שירצה ויבצע ומקאמר סתם ובוצע פירוש מאיזה
 שירצה. ולענין המצות שצריך לו רב אלפס ספס
 ררי לו בפרוסה ושליטה דאע"ג רבשאר ימים טובים
 בעינן נמי להם משנה שחרי טעם להם משנה ספני
 תוספת עומר שמצאו כיום ששי ולכן בא להם
 משנה בכיום טוב נהי חוי אותו תוספת שחרי לא
 היה יורד מן כיום טוב רבך אמרינן בכרייתא
 במכילתא שלא היה יורד מן כיום טוב כמו בשבת
 והתא להם עוני ונרעא לפלגא וסני בפרוסה ושליטה.
 והרא"ש חקשה על זה דמאי שנא סתם משאר ימים
 טובים ולא מכרכין על להם משנה אלא ודאי בעינן
 להם משנה כמו בשאר ימים טובים וצריך שתי
 שלימות ללהם משנה אף בחול ופרוסה ללהם עוני
 כך הם דברי הרא"ש וכדברי הרא"ש אנו נהנין

כמו שאמרנו ולא שני אלא אם בן מכין הרברים
 אשר יספר. והותם כנאולה לומר אשר נאלמו ונאל
 את אבותינו ליתן ברכה הוראה על הנאולה ומפני
 שהוכיח שהש"י נאלמו ונאל את אבותינו ורצה
 לחוכיך שהש"י ינאל אותנו לעתיד גם בן אמר
 הניענו הליה לאכול בו מצה ומרור כלומר שוכינו
 אל הליה שבו נאלמו ולעבור עברתו שצונו בשכיל
 הנאולה בן יזכנו לענין אחרים ומפני שהרגלים
 זמני שמחה אמר שיחיו בשמחה שלימה שנהיה
 שמחים בכנין עירך וששים כעבודתך כמו שאנו
 מקיימים עברתו כמצה וכמרור וכו' והותם כנאולה.

פרק יז

ו י ט ו ל י ר י ו ואמרינן שם ביון רבעי
 למיכר אנרתא והילא דלמא אסח דעתיה ונגע.
 לפי מוניה דשמעתא שתי ליקה הפרוסה המונחת
 בין השלימות ויכרך שתי ברבות המוציא להם מן
 הארץ ועל אכילת מצה ויאכל מן הפרוסה. שכך
 משמע המוניה דנמרא בפרק כיצד מכרכין דאפליגא
 שם אחרת הביאו לענין פתיחין ושליטין אמר רב
 הונא מכרך על הפתיחין ופוסר השליטה ור"י אומר
 שליטה מצוה מן המוכתר ומסיק אבל פרוסה של
 חטים ושליטה מן השעורים דברי הכל מכרך על
 הפרוסה של חטים ופוסר את השליטה אמר רב
 נתנן וירא שמים ויצא ידי שתיים דמר בריה
 דביבנא מניה פרוסה בתוך השליטה ובוצע אמר
 רב הכל מודים בפסח שמניה פרוסה בתוך השליטה
 ובוצע מאי טעמא להם עוני אמר רבנאמא א"ר אבא
 בשבת חייב לבצוע על שתי כברות ע"כ והא דקאמר
 שמניה פרוסה בתוך השליטה ובוצע לענין פרוסה
 של חטים ושליטה מן השעורים משמע שבוצע
 על הפרוסה לא על השליטה רבין דלענין אכילה
 חייטין עריף ליה בוצע על הפרוסה רב לענין חרור
 הכרבה מניה חשליטה עמה ומני כזה מסכרך על
 חשליטה. ובחאי עונא כי אמר כי הכל מורים בפסח
 שמניה פרוסה תוך שליטה ובוצע חיינו שיכרך
 על הפרוסה דלענין דבעינן להם משנה סני כמה
 שמכרך על השליטה ורואי לא בעינן להם משנה
 שלם רס משום כבוד השבת. וכמו דלענין ברכת
 המוציא מני לחרור ברכה בעינן עלוי השליטה
 חכי נמי לענין להם משנה סני כמה שמניה שליטה
 עם הפרוסה אבל בוצע מן הפרוסה. ומעמא דמלתא
 כדאמרינן מה רבנו של עני בפרוסה לענין אכילה
 קאמר ולא לענין ברכה ולענין ברכה דבעינן חרור
 מניה שליטה עמה כך יראה המוניה. ויש מי שמפרש
 שמכרך על השליטה המוציא ועל הפרוסה אכילת
 מצה ואוכל משניהם בי דאוי לכרך על השליטה
 המוציא דהא לא בעינן פרוסה רס לענין להם עוני.

כבראשית רבה ויברך אלהים את יום השביעי כרכו כמן עומר לנגלות וקדשו כמן שלא ירד מן בשבת ומה ברכה יש בשבת כיון שאף ביום טוב היה אלא הכרחה היה בשבת שמצאו שני עומרים לנגלות ולא ביום טוב ולפיכך ברכו כמן ואף שביים טוב נמי לא ירד. וברך זה אין קדושה מה שלא ירד בו מן אבל דבר זה נקרא קדושה מה שמצא כל אחר בערב שבת שני עומרים כדו שלא יהיה צריך לירד בשבת. אבל מה שלא ירד ביום טוב והוצרך למרוח וללקט שני עומרים בערב יום טוב מה הווייתו כוח ואין כאן קדושה של מן. ויש ליישב רמב"ל מסום לא היה יורד מן ביום טוב ולקטו לחם משנת בערב יום טוב ולא תבאיש כמו שאר ימים שאם התירין תבאיש ולפיכך לחם משנת ביום טוב נכ כן. ונחונים ליתא גי מצות ברכי הר"ש ועל שלימה לעשות בריכה ובר לקטש כחלל כמו שיתבאר.

ו י ב ר כ ה ס ו י א לחם מן הארץ ואחר כך על אבילת מצה ויאכל המצה בתוכה והרמב"ם פסק שיש לאכול המצה כחרוסת. וכן פסק ר"ע והשיבו עליו ראין התרוסת המצה רק עם המרור וכן מוכח מן הגמרא דהא לתנא קמא דהרוסת לאו מצוה ומטביל בהרוסת משום קמא דהיינו שרף החזרת כוראי לא היה מטביל המצה רק החזרת כלכר חבי נמי למאן דאמר הרוסת מצוה לא מטביל רק החזרת ולא המצה דאם לא כן מה צריך לאמליגי נראה אם תקטן למטביל המצה אם כן לאו משום קמא. וירוחק למיז רבנא נופיה פליגי אי יתייב למטביל המצה דאם כן יספלו כהא ועור ולא שייך הרוסת במצה כי המצה זכר לחירות והתרוסת זכר למיט והאיך יתחברו כיהר ולפיכך אין טוב בהרוסת אל המצה ויברך על המרור וישקענו בתרוסת ולא ישחנו בתוכו ולא לכלל טעם מירותו. ויברך על אבילת מרור וסבר תנא קמא שלא חוי מצוה אלא משום קמא פירוש שרף החזרת שהוא קשה והתרוסת כמטלו ור"א בר צדוק סבר שהוא מצוה. וטורש כנגמרא מאי מצוה ר' לוי אמר זכר לתמוה ר' יוחנן אמר זכר למיט אמר אביי הלכך הרוסת צריך לקיהו וצריך לסמכיה לקיהו וזכר לתמוה לסמכיה וזכר למיט ע"כ. וכיארור זה ררי אלעזר סובר הרוסת מצוה מפני שלא נזכר במרור רק שמררו את הייחם בעבודת קשה ויש מרירות לארם בעבודת קשה אבל אינו מרירות נגמר לזכר עושיין וזכר למיט ואין רבת יותר קשה מן מלאכת המיט שכן אמרו ו"ל כד שמת רבת אצל ויצא משה וירא כסכלותם שאין מלאכת קשה כמלאכת המיט לכך בא הירא שחיה המרירות כמלאכת המיט שאין מלאכת קשה יותר. ולמאן דאמר זכר לתחת התמוה ורודתיה יש לזקוק מה ענין זה אל המרור יותר היה דאוי למטביל המצה

וסוגיא רשמעתין סמיעי לן רהא משמע הא דקאמר רב פמא הכל מודים כפסה שמניח מרוסה בתוך השלימה ראתא לתוסיה רוסיא הא דאמרינן גבי מרוסה של חטים ושלימה של שעורין רמוסיה לברך משמע אף על גב דלא צריך שתיים חבי גמי ינחא דהכי פירושו ולא לתוסיה ולא לרוביה תרא"ש מעמא רבעינן שלימה משום תרוד ברכה ואיכא נמי מעמא רבעי מרוסה משום להם עניי והכל מודים שמניח מרוסה בתוך השלימה ולא רוקא תרא שלימה אלא שתי שליסות וקאמר שלימה דלא איירי כאן לענין להם משנה וברי שלא תמעה רלא בעי רק תרא קאמר אתויהי הכל מודים בשבת רחייב לבצוע אשתים וחבי גמי ביום טוב. אבל לרברי רב אלפס הא דאמר אבל מרוסה של חטים ושלימה של שעורים רברי חכל מניח מרוסה בתוך השלימה חיינו לתוסיה. והא דאמר לענין פסה שמניח מרוסה לנרע ואי לאו מעמא רלהם משנה היה כפסה כמבדך על מרוסה לברך רק משום להם משנת מביא שלימה והכל מודים רבנן פרוסי בתוך השלימה משמע דהוי כמו שאמר לענין מרוסה של חטים ושלימה של שעורים שיהכר שלימה ומרוסה יחר כשלימה כרבת המוציא. ולרב אלפס ו"ל אין זה כן רק השלימה משום להם משנת ומכל שכן רלא ינחא וישנא רמניה מרוסה בתוך השלימה רק הוי ליה לומר הכל מודים לענין פסק שמבדך על מרוסה ושלימה רלשון מניח משמע שמרף ומתבר כיהר שני רכרים מתולקים ומרוסה הוא כשבייל להם עוני ושלימה משום ברכה ולא ברכי רב אלפס. אלא רקשיא לי מנלן רבעינן להם משנת ביום טוב ואי כשבייל זה שלא היה יורד מן ביום טוב מנלן רמצאו להם משנת כמעט אחד כמו שחיה בערב שבת שמא לקטו ותורו ולקטו ער שחיה להם להם משנת ולא שחיה נעשה נם להם שמצאו להם משנת אף על גב דלא כוון ללקט יותר רווח לא חוי כי אם בערב שבת ובערב יום טוב חוי לוקמין ער שחיו להם שני עומרים ואין זה נם בערב יום טוב. ועוד דאיה שרוקא גבי שבת שייך להם משנת רבכרדרש שהרי טוב אמרו על כן נתן לכם להם יומים כל עסקת של שבת כפול עומרה כפול שני עומרים לאחד קרננה כפול וביום חשבת שני כששים עונשה כפול מחלליה מות יומת אחרה כפול וקראת לשבת עונג ולקדושה ה' כמבבר אודרתה כפול וזכר ושמור ע"כ. הרי רוקא בשבת שייך שני עומרים ולא ביום טוב כמו כל הני דחשיב לא שייך ביום טוב אלא בשבת אם כן עומר כפול לא היה אלא בשבת מפני שכל ענין חשבת כפול והמעט ארעו לכמנייה ענין כמכילות ואין כאן מקומו. ומעתה יתורץ הא דאיתא

כתרוסת שנס הוא זכר לנאולה כי התמוה עוררתך
 אין זה מענין השעבור. אבל הענין הוא כך כאשר
 היה נמשך עליהם מרת הדין הקשה גרם להם רכב
 טוב להיות רכסים כמרת הדין חיו ילדות שלא
 כצער תחת התמוה כי הלידה כמרת הדין רכביב
 ויפתח אלמים את רחמה והיכר הוה הלל הוא ירוע
 למכנינים ולהכסיים. ולכן כמרוך תולה רכב זה מה
 שכתוב תחת התמוה עוררתך שמה הכלתך אמך
 שהיו יולדות שלא כצער ולעיל נתבאר מאמר זה
 באריכות שם תרע לחכין מה ענין התמוה אל
 המרוך. ומפני שבזמן שהיה פסח פליני הלל ורכנן
 הלל סוכר שיש לאכול פסח מצה ומרוך כאחר רכביב
 על מצות ומרוים יאכלו ורכנן סכירא לחו אמילו
 זה כפני עצמו וזה כפני עצמו ולא אתמר הלכתא
 לא כמר ולא כמר ולכן עברין זכר למקדש אחר
 שכתב מצה מצה מצה ומרוך כפני עצמו יעשה
 זכר למקדש לאכול מצה ומרוך כאחר. אבל בתחלה
 אין לעשות זה שיאכל מצה ומרוך ביהר ראתא
 מרוך ורכנן ומבטל מעם מצה ראוריתא לכך אחר
 כך יעשה כריכה כחלל ויסכל הכריכה של מרוך
 כתרופת. ודואי כיון לרהלל לא היה אוכל כונן
 בית המקדש המצה וממרוך אלא עם פסח והיה צריך
 לתרוסת משום מצה א"כ היה סוכל הכריכה כתרופת
 לכך יש לו לשכל כתרופת. אבל לא ראיתי נחנין
 לשכל הכריכה כתרופת רכיון שחכיהת אינו רק
 זכר למקדש כלכו אין צריך לעשות כתרופת רכל
 כך אין צריך ורי כשיעשה כריכה כלכו למצה
 ולמרוך וצריך הסבת אף על גב ראיכא מרוך בהריה
 ומרוך לא צריך הסבת אין זה קשיא הוא זכר
 למקדש עברין וכמקדש כיון רכביב על מצות
 ומרוים ויאלתו אם כן הפסח עיקר ומפל נביה
 המצה וממרוך שכן משמע על מצות ומרוים
 יאכלתו וכיון שהפסח שהוא זכר לחירות עיקר
 צריך הסבת ואף על גב רעתא אין פסח זכר לפסח
 צריך. ועוד הודאו אף על גב מרוך לא צריך הסבת
 אי כפי אכול ליה כחסכת וכיון דאי כפי אכיל ליה
 כחסכת ומצה כפי הסבת חייב כשביל המצה ואין
 המרוך מעכב עליו רמעי לאכול ליה כחסכת. ומפס
 כמור שכשיתת הולין אל ימסי ער שיעשה כריכה
 כפי שיעלה כרכה מצה ומרוך גם כן כריכה ע"כ.
 וצריך למפר רכריו אף על גב שכל מצות שתתחיל
 בה יוכל להפסיק בה ולא הוי הפסק אחר שתתחיל
 כמצה ויותר מזה נראה לי שאם התחיל לאכול
 מצה אף על גב שלא אכל כל הכוית והפסיק שאין
 צריך לחזור ולברך וכן כל מצות שתתחיל בה ואם
 כן למה נאמר שאין להפסיק כבדור ער שיעשה
 כריכה חרי ככר התחיל כמצות. ויש לומר כיון
 ללהלל עיקר המצות הוא שיאכל שלשתן יתר אם כן

מה שאכל כל אחר ואחר כפני עצמו לאו התחלה
 מצוה הוא ואין להפסיק. וערין יש להשיב דהלל
 לא כפי אכילת שלשתן כיהר רק כזמן ראיכא פסח
 אבל השתא זכר למקדש עברין וכיון דלא הוי רק
 זכר למקדש לא כפי אכילת כלל. וכך מוכח בערכי
 פסחים דקאמר וחסתא רלא אתמר הלכתא לא כמר
 ולא כמר מברך אמצה ואכיל לה ומברך אמרוך
 ואכיל ליה והדר כרך מצה ומרוך ואכיל כלא ברכה
 זכר למקדש ומשמע רמותר להפסיק ואינו מברך על
 הכריכה ראינה רק לומר דאי איירי בראל הפסיק
 פשיטא רלא יברך. אלא על כרחך להי סאמר שלא
 יברך כלל שאינה אלא לומר כעלמא ואין לומר
 רסיירי ברעבר דהא עיקר מצוה אתא לאשמועינן
 ולא איירי ברעבר רק לכהתלה אלא כמו שאמרנו.
 בלע מצה ולא לעסח יצא אכילה קריח כלע מרוך לא
 יצא רכענין מעם מרירות לויכא אכלו להצנין יצא
 ובכבר שלא ישותח ליה אכילה האכילה כרי אכילה
 פרס חיינו שלא תתא מתחלת האכילה ער סוף
 האכילה שיעור שיוכל האדם לאכול די ביצים שוהו
 אכילת פרס.

ואולם כל צרכם ואחר האכילה
 יאכל בית המצה השמורה ונקרא אפיסוקן מפני
 שאין להוציא אהריה מיני אכילה אחר המצה והיו
 אפיסוקן שאין אומרים אהריה אפיסוקי מיני אכילה
 ומעם זאת האכילה כדמוכח סוניה נרמא דרבי
 פסחים רכמו שאמור לאכול אחר הפסח רכר כרי
 שלא יתכטל מעם הפסח כך לא יאכל אחר המצה
 כרי שלא יתכטל מעם המצה ולמיכך יאכל כוית
 מצה כאחרונה כרי שיהיה אותו המעם נשאר כפיו.
 וכן מוכח כדברי התוספות רוח הוא המעם של
 אכילת מצה כאחרונה ואף על גב דיש שתי לשונות
 רללישנא סמייתא אין לאכול אחר המצה וללישנא
 כתרמא מותר לאכול אחר המצה פסק רב אלפס
 רלישנא קמא דהחיא לישנא נרמא רלישנא כתרמא
 מר ונרמא מתני לה ולא הוי לישנא נרמא. ורשכ"ם
 פירש רמזה הנאכלת כאחרונה זכר למצה הנאכלת
 עם הפסח כזמן שכית המקדש קיים ואחר אותה
 מצה שאנו אוכלין זכר למצה הנאכלת אין אוכלין
 אהריה רכר. והרא"ש פירש שהמצה כאחרונה זכר
 לפסח כפי שהוא נאכל על השוכע כאחרונה למיכך
 נחט לאותה מצה כל רין פסח שאין נאכל אהריה
 משמע מרכיחים רמשום מצה עצמה לא אסריה
 מלאכול אהריה. וצריך עיון רפריך כנמרז תנן אין
 מסטירין אחר הפסח אפיסוקן אחר הפסח אין אחר
 המצה לא ולרכרי הרא"ש רמירש שהמצה שאנו
 אוכלין זכר לפסח עברין חא סטמא רמזה הוא
 כשביל זכר הפסח גופיה וכוראי רוקא אחר הפסח
 אין מסטירין ולא אחר המצה חק מצה כאחרונה

כזמן חזו ולמי דעתם וסבתתם הולכים הרכה מן המפרשים שמירשו המשנה על המצו הנאכלת כאחרונה שכאז זכר לפסח או לזכר המצו הנאכלת עם הפסח. וכן יראה מרעת רב אלמס ו"ל שחיבא וזאת המשנה כהלכות והר"ח ו"ל פסח ולא שייך כמצוה היא מטעם רמזה הכחז כאחרונה אינה אלא שלא ישכה טעם מצוה ולפיכך אין ענין למצוה ענין זה רישנו מקצתן. והוא דאמר רבנא אביי חזו יתיב קמיה ררכת הוי דהוה מנמס אמר ליה מנמסמ מר אמר ליה אין סנומי מנמסמ ותנן רבי יוסי אומר נתמנממו יאכלו נדרטו לא יאכלו ולא היה יושב לפניו בחוך סעודה פסח ורכה החחיל לאכול מצוה כאחרונה. וקאמר על זה שאסור לו לאכול עוד מצוה ולא איירי כלל לענין פסח אלא דלמני זה מבעיא ליה הא דאמר מתמנמס וקאמר על זה דאביי חזו יתיב קמיה ררכת וחזו ליה דהוי מתמנמס ואמר אביי אם זה הוא מתמנמס או לא והשיב לו דכה רוח הוא נמנסו רמתניתין רמחלקין אליבא דרבי יוסי כיון נתמנממו וכין נדרטו. ולי נראה שרעת רבי אלמס ו"ל דהכיא משנת בתוך החלכות לא דסכירא ליה רמזה הבא כאחרונה זכר לפסח וכדין הפסח דין המצוה אלא שמוכר בכל ענין חיבא שישנו בתוך הסעודה לא יאכלו. ומעמא דמלתא שתקנו רבנן שני כוסות לפני הסעודה ושנים לאחר הסעודה ולפיכך מיר שחמסיו ונתמנממו לא יאכלו עוד דהוי הפסח וצריך לשתי כוסות אחרונות מיר אחר הסעודה שאם יאכל עוד היא כמו סעודה הנחלקת לשתיים וסעודה ראשונה יש לה כוסות לפני הסעודה וסעודה שניה יש לה לאחריה ולא כך תקנו חכמים שצריך להיות שני כוסות לפני הסעודה וב' לאחריה. ועוד שתקנו לחמסין כהלל באכילה והוא כמו שאמרנו כיון רכעי לטיבל מצוה בתוך הסעודה ויש לו לומר הלל על המצוה שחיא זכר לנאולה לא הוי האכילה הפסח אכל כשיאכל שתי מערות כודאי הסעודה האחרת הפסח חוי. והוה דעת רב אלמס והוא טעם חנון. ויראה שיש לחתמיד אפילו לא החחיל לאכול מצוה כאחרונה אלא כל חיבא שגרדמו כולם בתוך הסעודה לא יאכלו דהא מטעם משום שצריך שני כוסות לפני הסעודה ושנים לאחריה ואין הלום דלעולם צריך שתייה סעודה אחת ואפילו נדרטו קורם שאכלו אפיקומן כיון שגרדמו אין להם לאכול עוד דהוי הפסח סעודה וכענין שני כוסות אחד סעודה מיר כלא הפסח סעודה אחרת כינתים. והיבא שאמר חכ לן ונכרז והמפיק סעודה שלו אמר לחזור ולאכול דהוי שתי סעודות ומתעקרת תקנת חכמים שחננו שני כוסות לפני הסעודה ושנים לאחריה. אף שלא מצאתי פירוש זה כפירוש

הוא זכר לפסח ושם פסח עליה. ואי חוי תנא אין סמפירין אחר המצוה אפיקומן חוי שמטע אפילו כזמן הפסח ולא עברין זכר לפסח וזלמירוש רשב"ם גם כן קשיא כיון דסכירא ליה משום דתך מצוה היא זכר למצוה הנאכלת עם פסח אין אוכלין אחריה רכר אבל משום המצוה שמיר סמפירין אם בן שמיר תנא אין סמפירין אחר הפסח אפיקומן דהא כמפסח לחזר תליא דהא פסח אחר המצוה אכל ליה חזו ליה לתרוצי דהכי קאמר אין סמפירין אחר הפסח אפיקומן וכל שהוא משום מצות הפסח כגון מצוה הנאכלת עם הפסח שזו בכלל פסח הוא. ועוד לפירוש רשב"ם מאי שפסח רבנא אוכלים מצוה זכר למצוה הנאכלת עם הפסח והיה לנו לאכול כסוף גם כן מרור זכר למרור הנאכל עם פסח. ועוד קשיא דאמר בנמרא לימא מסייע ליה הרוכשנין והסופגנין ממלא ארם כריסו מהם וכלכר שיאכל כזית מצוה כאחרונה כאחרונה אין בראשונה לא ומאי דייק בוח כודאי כראשונה לא דהא כעי לאכול כזית באחרונה זכר לפסח שנאכל על השובע ולכך קאמר באחרונה ולא משום שאסור לאכול אחר מצוה דכר רק שיחיה נאכל על השובע זכר לפסח או למצוה הנאכלת עם הפסח ומכל מקום אי אכיל לכזית מצוה כאחרונה על השובע מותר לו לאכול עוד. אלא מחזורתא דראסירין רמזה שאנו אוכלין כאחרונה כדי שיחיה נשאר טעם מצוה במיו ותו לא מירי וכן מוכר מדרבי הוסיפוט.

ו א מ ס ח לן ונכרז ושכה לאכול מצוה כאחרונה ימול ידיו ויברך המוציא להם מן הארץ ויאכל מצוה. ואם כרך ושחה כוס שלישי הרי בין כוס שלישי ובין כוס רביעי לא ישחה כל שכן שלא יאכל כך יראה. ויש מפרשים כיון דהיה לו לאכול אפיקומן ולא אכל נמצא שלא היה זה כוס שלישי ומותר לו לאכול אחר ברכת המזון ולכך פסם שנית וישחה כוס ברכת המזון וישתה כוס אחר ברכת המזון והוא עולה לכוס שלישי. ורכרי תימח חן אף על נכ שאכל אחד המצוה בשכיל זה לא נאמר שלא יצא ידי ארבע כוסות אלא שלא היה לו לאכול אחר המצוה כדי שיחיה נשאר טעם מצוה בפיו לפיכך בשכיל שאכל אחר המצוה לא נאמר שנמצא כוס שלישי של ברכת המזון לא נחשב כוס שלישי לפיכך אסור לשתות אחר כוס שלישי ומכל שכן שלא לאכול אחריו דכר.

ו א מ י ש נו כ ל כני הכורה אחר שהתחילו לאכול מצוה כאחרונה לא יאכלו עוד דהשיב כמו הפה הדעת כך פסח חרשכ"ם ו"ל וחרא"ש ו"ל דהמשתה השנויה כסוף ערכי מפתים ישנו מקצתן יאכלו ישנו כולם לא יאכלו גם כן איירי כמצוה

יתבי כפעורה קאים עליהו רב ייבא סבא אמרו ליה
 רב לן ונברך והורר אמרו הב לן ונשתא אמר לחו
 רב ייבא סבא כיון ראמר הב לן ונברך אסור לנו
 למשתי. ובוראי תמא איירי דאף על גב שחזי רוצים
 לשתות אחר ברכת המזון דאף לא בן רב חסיתו
 דעתם מן שתיית לגמרי וכי כוח חזי טועים תלמידי
 רבך שאחר שחסיתו דעתם מלאכול ולשתות יתורו
 לאכול רק חזי כבדים שאין כאן חיסה חרעת כיון
 שרוצים אחר ברכת המזון לשתות. ובחריא כפרס
 ערבי פסחים קאמר שם שאפילו אם חכום לפניהם
 אם אמר הב לן ונברך צריך לחזור ולברך והשתא
 אף על גב דלא ברבו על שנתנו דעתם לברך ברכת
 המזון שהוא הפסק על מה שאכלו וגם לא חסיתו
 דעתם מלשתות שהרי רוצה לשתות אחר כך אפילו
 חבי צריך לברך. ואם בן חכא נמי אף על גב
 שלא ברך הוא וחיה דעתו לחזור ולאכול כיון
 שנצטרף אל ברכת המזון למה אין צריך לחזור
 ולברך. ואם יאמר רבאן שזני ראה על גב
 שנצטרף לברכת חזיומן לאהרים הוא לא ברך
 לעצמו כלל ולא חזיעיל לו מירא. זה אינו דהא
 הרא"ש ו'ל בעצמו כתב וזה לשונו נתי ריצא ירי
 ויזמן כמה שאכל מכל מקום גי ברכות צריך לברך
 על מה שאכל אחר כך ואם בן כהריא כתב דיצא
 ירי ויזמן כמה שנצטרף לברכת חזיומן ומאחר
 שיצא ירי ויזמן מאי שנא ירי ויזמן או שיצא
 כל ברכת המזון סוף סוף ברך ברכת חזיומן.
 ויותר תמה עליו כי לדעת הרא"ש ו'ל כמו שכתב
 הלכות בכיסין ר' אם לא ירצה לאכול אחר שהפסיק
 לשנים אינו מתחיל מן אחר ברכת חזן יתרי עוליה
 לו גם בן ברכת חזן לענין זה לכל המחיות אם לא
 ירצה לאכול עור ואם בן איך לא נאמר משתי
 וברוכי כהרדי אי אפשר. ולכך אף בשאר ימות השנה
 אין לו לעשות ומכל שכן כלי זה שיש לחוש
 לקלקל ארבע בוסות כמו שאמרו. ומה שהביא
 הרא"ש ו'ל ראייה מהלכות גדולות רסבר כך אין
 ראייה מהלכות גדולות כי בעל הלכות גדולות סבר
 כרב אשי כפרס ערבי פסחים רלא היה מברך
 כורא פרי הנפן אכוס ברכת המזון וכתבו התוספות
 כפרס ביצר מברבין דרעמא דרב אשי ברכת המזון
 אין מפסיק ובעל הלכות גדולות פסק כרב אשי
 שהרי פסק שאין לברך ברכת אחרונה אכוס ברכת
 המזון וכתב הרא"ש ו'ל רעמיה ידיה משום
 רהשיב כוס ברכת המזון מדברים שבאו מחמת
 הסעודה ואיך יסבור כן חזי ברכת המזון הפסיק
 הסעודה על כהך סבר דאין ברכת המזון הפסיק
 אל הסעודה וכך כתב מהר"ם ו'ל. ותמה שמהר"ם
 כתב כטור בכיסין ר' דבין דהרא"ש ובח"ג ור'
 יונת ו'ל סברי שהפסיק אין צריך לחזור ולברך

לשום אחר מן המפורשים וכך הוא הרין לפי זה
 אם לא נדרמו על נתנמנו כולם יאכלו נדרמו
 רהוא יותר ממתנמנו אם כולם נדרמו לא יאכלו
 אם מקצתן יאכלו וכך איתא תמא ישנו מקצתן
 יאכלו כולם לא יאכלו רבי יוסי אומר נתנמנו
 יאכלו נדרמו לא יאכלו והלכת כרבי יוסי דקאי
 רבה כותיה לפירוש רב אלפס ו'ל והעומרים בשמתו
 רבי יוסי אסימא אף ותנא קמא אומר ישנו ומשמע
 כל שישנו אם ישנו כולם לא יאכלו וקאמר דאם
 נתנמנו אפילו כולם יאכלו ונדרמו הוא דאמרינן
 דאם כולם נדרמו לא יאכלו וליבא למיבר רבבי
 יוס קאי ארישא רתנא קמא מתיד בישנו מקצתן
 וקאמר רבי יוסי רוקא כנתנמנו יש לחתיד אם
 נתנמנו מקצתן אבל ישנו לא יאכלו אפילו מקצתן
 רוח אין סברא לומר כך דאם נתנמנו לא חשיב
 שינת שהרי מהלך בין נדרמו ובין נתנמנו אפילו
 כולם נמי לא חזי שינת ולא חזי חסה חרעת ואם
 בא ר' יוסי לומר אפילו אם כולם נתנמנו יאכלו
 נדרמו אפילו מקצתן לא יאכלו ואין חילוק בין כולם
 ובין מקצתן רלמח לנו לומר רפליגי בתרתי רר'
 יוסי אין מהלך בין ישנו מקצתן בין ישנו כולם
 ותנא קמא לא מהלך בין נדרמו ובין נתנמנו
 ור' יוסי מהלך כולם ור' און חילוק בין נתנמנו
 בן. והרא"ש והרשב"ם פירשו דקאי ארישא וקאמר
 ישנו מקצתן דוקא יאכלו אבל נדרמו אפילו מקצתן
 לא יאכלו והרמב"ם לא כתב כך ודבריו נראים.

ב ד ס ש ל י ש מ ב ר ד על מזונה. ויש
 כני אדם קוראים מבית אחר לחזיון וחזור
 לביתו ושותה כוס שלו בבית שאכל. ומנהג עמי
 ארצות הוא זה לא כפעמיא חיבא שמצטרף לגמרי
 בבית אחר לברכת המזון כיון רכבר ברך איך יחזור
 לאכול בביתו וצריך נטיחה וברכת המוציא ולא
 מיבעיא אם שותה כבר כוס ברכת המזון בבית
 שנצטרף לחזיון רהוא מוסיף על הכוסות ואפילו לא
 שותה כוס ברכת המזון סוף סוף כבר מפסיק סעודתו
 בברכת המזון ואם בן הסעודה הראשונה יש לה
 שני כוסות לפני המזון וסעודה השנייה יש לה שני
 כוסות לאחר המזון ורבו זה לא תקנא חכמים.
 אלא אפילו אם רוצה להפסיק עד שאמר נברך
 שאכלנו רהוא ברכת חזיומן ויחזור לאכילתו חנה
 מחזיק עצמו כמהלוקת הנאונים שרב האי ו'ל
 והראב"ד ו'ל פססו שמי שהפסיק לשנים יחזור
 ליכול ירוי ויברך המוציא ואף על גב שהרא"ש ו'ל
 פסק שאין צריך לחזור ולברך המוציא וכתב רלא
 דמי להא דאמרינן משתי וברוכי כהרדי לא אפשר
 דהא היא לא ברך רק מפסיק לאהרים. ותימה
 גדולה רמאי שנא מתלמידי רבך דכפרס כסוי דהם
 אמרו שם רבך ברונא ורב הננאל תלמידי רבך חזו

המוציא נסמינן כותיתיה למה כלל עמחם כה"ג
 הרי בה"ג סבר ר'אין ברכת המזון מפסיק כרב אשי
 כמו שכתב הוא עצמו בסיומן ק"צ ולא קיימא לן
 כרב אשי. ומה שאמר שאחד מפסיק לשנים אין
 רצח לומר שהפסיק אכילתו בלבד והזוור לאכילתו
 בזה ברכתו. זה אינו רדואי צריך לחזור ולברך רק
 רקאמר אחד מפסיק לומר אפינן אם הוא תוך
 האכילה ולא תאמר דוקא שנמר מאכול ועתה
 הוא ירצה לחזור ויאכול כוח צריך להפסיק לשנים
 ביון שלא היה תוך האכילה אבל תוך אכילה אין
 מפסיק קשמע לן אפילו תוך אכילה מפסיק ותג
 לא מירי והמנהג הזה אינו הנון כלל וצריך לכטל
 אותו. כוס רביעי מברך עליו ההלל ומתחילין לומר
 תהלה שפוך המתוך אל הנוים וכי כרי שיחיה קאי
 עליו לא לנו ה' לא לנו. כי רבוהינו ז"ל מפרשים
 לא לנו על מלחמת נוג ומנע שייעשה חקב"ה בשביל
 שם כבודו ולפיכך מתחילין שפוך המתוך על הנוים
 וכך כתיב אצל נוג ומנע יהיה כיום החווא כיום
 כא נוג על ארמת ישראל ונוי תעלה המתי באמי
 ובנקאתי באש עברתי ונוי ולפיכך מתחיל בשפוך
 המתוך על הנוים אשר לא ידעך ועל הממלכות
 אשר בשמך לא קראו.

פרק יח

לא לנו ה' לא לנו. מפני כי בתהלה
 בשני מזמורים הראשונים נתן הלל על הנחנת
 חקב"ה שמנהיג באי עולמו כמו שזכר מסיים מעפר
 גל מאשפות ירים אביון ונוי. ובמזמור שאחריו
 נתן הלל על הגמלאות הוץ מבעו של עולם אשר
 חקב"ה מחדש כעולמו למען יראויו. כמזמור הזה
 כא לחוריע הסכה שהוא עושה נסים לפיכך אמר
 על לנו כפל הלשון שלא יהיה משמע לא לנו אף
 על לנו לעשות לנו אין אנו מבקשים שתעשה
 לנו אלא בשביל כבוד שמך לך כפל לא לנו ה'
 א. לנו שאין לנו שום זכות שתעשה בשבילנו אלא
 בשביל כבוד שמך. ורבוהינו ז"ל דרשו לא לנו ה'
 לא לנו אמר הנניח. כי לשמך תן כבוד אמר מישראל.
 על הסדר ועל אמתך אמר עזריה. למה יאמרו
 הנוים אמרו כולם. נראה שהם מפרשים לא לנו
 ה' לא לנו כלומר בשבילנו אל תעשה רק בשביל
 בעם אויב שהוא אגור מן יאמרו ירינו רמח
 ובשביל זה תעשה. לך אמר לא לנו ה' לא לנו אמר
 הנניח. וחשני מצד כבוד שמך קראו ייעשה לך אמרו
 לשמך תן כבוד אמר מישראל שיעשה בשביל כבוד
 שמו. ועזריה אמר בשביל חסרו ואמתו יעשה ועור
 יש לפרש שהוא יותר נכון כי לא לנו ה' לא לנו נגר
 מרת הרין שלא היא מרת הרין מקטרנ למה יעשה
 להם רבו זה לך אמר נגר זה לא לנו ה' לא לנו

שאין אנו מבקשין בשביל עצמנו כלל כי יודעין אנו
 שאין אנו ראויין. ומישאל אמר נגר מרת הרחמים כי
 לשמך תן כבוד בשביל זה תעשה בשביל כבוד שמך
 שיתגדל ויתקדש כי שמו הוא שם בן ארבע אותיות
 הוא מנע"פ כ"ב כ"א כ"ש הוא ברחמים כמספר
 לחוריע כי חשם המיוחד מנהיג ברחמים. וירוע
 לחכמים כי חשם המיוחד הוא שם בן ארבע הוא
 מרת הרחמים ואמר כי יתן כבוד לשמו וינהיג
 חבריות ברחמים. ועזריה דבר נגר מרת החסר על
 חסרך על אמתך כי יש צדיקים רבקים כמרת הרין
 ויש צדיקים רבקים כמרת הרחמים ויש צדיקים
 רבקים כמרת החסר. ואלו שמות הצדיקים הנניח
 מישאל ועזריה, הנניח רביקתו כמרת הרין ומורה
 עליו שמו שכן הוא מוכרז למרת הרין הנני ח'
 הנני וכן תקנו הכמים חון את העולם כחן כחסר
 וכרחמים וכן זה חובט. כלל חרבר אשר רמזו ז"ל שזכר
 כמרת הרחמים ונקרא מישאל לשאלת הרחמים
 ועזריה רביקתו כמרת החסר כי הוא יתברך חסוד
 כיר ימינו ורברים אלו מופלאים והם ירועים.
 ולפיכך היו מבקשים כל אחר ואחר נגר מרתו
 שהיה רבק בה. כלל חרבר אשר רמזו ז"ל שזכר
 שלשה רברים נגר שלשה מדות. ועור אמר למה
 יאמרו הנוים איה נא אלהיהם הוא ענין רביעי
 שראוי לעשות בשביל שלא יאמרו הנוים איה נא
 אלהיהם. ובשביל המעם חוז ראוי חקב"ה שיעשה.
 ובשביל שאינו דבר מיוחד רק שלא יאמרו איה
 נא אלהיהם לך כולם אמרו זה ורבר זה נפלא מאוד
 להבין אשר רמזו הכמים ז"ל. וכמו כן יש לפרש על
 מלחמת נוג ומנע שלא יכים חקב"ה כמעשיהם
 רק לא לנו יעשה ובוה לא יקטרנ עלינו מרת הרין
 בימי נוג ומנע או לימות המשיח ויעשה עמנו
 ברחמים למען שמו ויהן לנו חסר למען חסרו ואמתו.
 ואמר ואליהנו בשמים כל אשר הפץ עשה כלומר
 שהם אוזרים איה נא אלהיהם כלומר שאין יכולת
 כאלהיהם לחרוע ואין חרבר כך רק אליהנו בשמים
 כל אשר הפץ עשה :

עצבים הם כסוף וזה כ מעשי ירי
 ארם. כי איך נותן הרעת והשכל שהארם יהיה עובר
 למעשה ירוי כי ראוי שהיה עובר אל העלם שהוא
 עלה עליו והנה עצבתים עלולים מן הארם שהם
 מעשה ירי ארם ואין הרעת נותן שהיה עובר לרבר
 שהוא עלול ממנו. ואחר כך אמר פה להם ולא ירבו
 פירוש חנת תראה שכל רבר שהוא נברא מן
 חשפלים לא נברא שהיה רבר לבטלה שכל אבר
 הארם אין אחר מהם לבטלה שלא תמצא אבר שלא
 יהיה משמש רבר ויהי לבטלה אך כולם הם לצורך
 ולשימוש. ואלו יעשה לעצבתים אברים ואין מועלים
 באברים שנראה כי מעשיהם יוצא מן השכל והכחנת

הראוי, כי תעשים הצלמים רוצים להוריד בותניות הכוכבים מה שהם מכוננים אליו לעשות אל איוזה כוכב שירצו לעשות צורה במה ובעינים ובכל האכרים בלם. והנה אתר שאלו האכרים אין מועלים בהם רבר אם כן מעשה זה בתוראת הרוחנית הוא רבר זר. כי השכל והדעת נתון שיתיה כל רבר בעצם וכראשונה נמצא לעצמו ואלו העושים הצלמים ועושים להם אכרי הארם אין האכרים אשר להם הם להם בעצם שאין הפה בעצם רק לרבור ואין להם הרבור רק האכרים יש להם להורדת הרוחניות ואין רבר זה בעצם ורבר שהוא כך אינו נחשב כן המצאים כלל. כי כל המצאים נמצאים לעצם. ועור סרדינות אשר נזכרים כאן התחיל כנרול אשר פעולתו יותר גדולה. התחיל במה וכלה במעולה קטנה היא לא יתנו כנרונם. ולא אמר נרלים להם ולא יתלכנו כמו שאמר עינים להם ולא יראו וכן כל הארבע הראשונים כולם הזכיר אצלם להם אבל בשלשה אחרונים לא הזכיר להם כלל. כי יש לך לדעת כי אלו האכרים שהם הפה והעינים ותאונים והאף הם מועלים פעולה שאינה מתיחסה אל הגוף כי הפעולה המתיחסת לגוף שיעפעל על ירי מישוש כי כל גוף לא יוכל לעמוד על אדם על ירי מישוש ואלו כחות אשר אמרנו אינם מועלים על ירי מישוש ולמיכך מעולתם אינו רומח לפעולת הגוף ובשכיל זה נברלים הכלים האלו מן הגוף שאם לא יהיו נברלים מן הגוף לא היו מועלים פעולה שאינה רומח לפעולת הגוף. אבל מפני שהם מועלים פעולה שאינה שייך לגוף מזה נדע כי אלו האכרים נברלים משאר הגוף לכן אמר על האכרים האלו להם כי לשון להם מורה על שהם נברלים מן הגוף כי כן משמע לשון להם שאין הפה והעינים ותאונים והאף הגוף כעצמו. אבל האכרים חיריים הרגלים והגרון שיש להם מעשה גוף שהרי חיריים מועלים כמישוש שהוא פעולת הגוף. וכן הרגלים שהם לחנועה שהוא מתיחס אל הגוף ומכל שכן הגרון כי אין לגרון רק השמעת קול ואין באן הוראה על כה שאינו גוף. אבל חיריים יאמר עליהם ריהם ולא ימישון וכן כנרליהם וכן כנרונם לפי שאלו אינם נברלים. ועור יש שיגוי שלא יאמר כנרונם לא יתנו כמו שאמר אצל בלם מפני כי אין הגרון אכר ניכר מכהוץ כי חיריים והרגלים הם אכרים כגלוי יאמר עליהם ריהם ורגליהם אבל הגרון אינו אכר הנראה מכהוץ לא יאמר כנרונם ולא יתנו שחיה משמע הגרון הניכר והגלוי ואין זה קול ירי חסול נודע אכר הגרון. לכן אמר לא יתנו כנרונם מקרים חסול. כך מירוש בתוכו. אמנם לא זכר תוש המעם כי כל אלו שזכר הם חשובים אבל מעימת האוכל אינו רק להנאת המספג ולכך לא הזכיר אותו כי אינו בחשיכתם; וכמוסור הללויה

שעושים בבית ח' בתצרות אלתינו לא זכרם כך. רק אמר מה אונים עינים אף אין יש רוח כפיהם. מפני כי שם בא לומר כי אין להם הרברים בלתי נשמים לכך זכר ארבע שהם עיקר שיש בהם כח בלתי נשמי כי כל אלו ארבע כולם כח שלהם בלתי נשמי הםה העינים והשמיעה והרוח אשר במיהם ומפני שהרוח אשר במיהם יותר נשמי מן כח הרוח אשר באף לכך אמר אף אין יש רוח במיהם במקום אף להם ולא יריהו. וכן אמר כמוסור הזה אונים ולא יאזינו וכאן אמר אונים ולא ישמעו ולמי שהאונים יותר כח מושש מן גשם מן השמיעה כי נאמרת השמיעה על שמיעת קול אבל האונות על תאונת העינין אשר יקבל כלכר. וכמוסור התוא לפי שהוא נקרא בשם אלחים לחיות בו כח בלתי נשמי לכך זכר ארבע רברים אשר הם ביותר כח בלתי נשמי אבל כהלל בא למסר שלא נמצא בהם רבר שלימות לכך זכר כל שכעה רברים אשר הם נמצאים לארם ולא נמצא לעצביהם שמננה עצביהם שלא המצא בהם רבר מכל הרברים אשר הוא שלימות. והכן רבר זה חיוטכ מאור :

ו א ח ר כ כ א ס ר כית ישראל כמותו בה זכר שלשה כחות בית ישראל בית אהרן יראי ח'. מירוש כי אלו שלשה כחות ישראל מצר שהם כניו הרי הם רכבים בו בעצם כמו שיש רכיות חבן אל תאב כך פי רכיות ישראל אכתיחן שבשמים ומפני כך ראו להם כמותו כי יתברך מצר הרביות הזה. אמנם בית אהרן עובדים לו מאחבה כמו מי שהוא אוהב את אהרן כך הם בית אהרן אוהבים חקב"ה ועובדים מאחבה וזהו הרביות הזה מצר האחבה. ואחר כך זכר יראי ח' כמותו בה שחם עובדים חשם מיראה ומצר היראה יש להם רכיות כו יתברך. הנה שלשה כחות האלו בית ישראל רצה לומר שאין בהם מן הרברים אשר ראויים להיות רכיות עצמי מה שהם בניו אל חשם יתברך. כית אהרן אוהבים אל חקב"ה ועובדים לפניו. שלשה יראי ח' עובדים מיראה. ועור יתאכר אלו שלשה כחות. וכמוסור הללו עברי ח' זכר גם בית הלוי רכבו את ח' אבל בכל תהלל לא זכר בית הלוי. והמעם מפני כי כל תהלל על החסר והחסו שהקב"ה עושה עם ישראל ומפני שהלויים רכבים כמרת הירן ולא יבא מזאת המדה החסר והחסו לכך בכל תהלל לא נזכר כלל בית הלוי :

ע ז ר מ נ ו מ נ ו מ נ ו מירוש עזרם על אויביהם להיות נזכרים עליהם ומננם שלא יחיו נזקים מאויביהם :

ח' ז כ ר נ ו י ב ר ר אחר שהזכיר כי חקב"ה עזרם ומננם של ישראל שלא יוכלו להם אויביהם כמו שזכר בכל אחד בא לומר על תכרבה

שחב"ה יברך את ישראל להוסיף עליהם וזה לא
 נזכר בכל התוספים והטובות הראשונות: ואמר חי
 וברנו יברך ואין הפירוש שיברך חזורים שאם בן
 היה הרי"ש בצי"ד. רק פירושו חב"ה שעולה
 וברוננו לפניו יברך את וברוננו וכך מ"ה המתרגם.
 ורצה לומר כי זכר הורב הוא השם שהארם נזכר
 בשמו ולמיכך אמר חי וברנו יברך כאלו אמר שיברך
 את שם שלנו כי השם הוא הזכר בעצמו והשם כמות
 שהוא שם ראוי לברכה וזהו זכר צדיק לברכה ושם
 רשעים ירקב. פירוש כי אין זכירה רק מכה שם כי
 רבר שאין לו שם אין לו זכירה וראוי שיחיה זכירתו
 בשמות השם לברכה. שאין ספק כי שם הצדיק הברכה
 בעצמתו. ואמר זכר צדיק ולא אמר שם צדיק ורצה
 לומר אפילו זכירה של צדיק שהוא שם עראי הוא
 לברכה ולחפך ורשעים ירקב שם חכמו להם
 ירקב. וזכר כל שלש כחות שהם רדקים בו יתברך
 שכל אחת ואחת מקבלת ברכה כפי הראוי. ומתחלה
 אמר יברך הקטנים עם הגדולים כלומר אותם שהם
 נכמצא אצלם וברכה של צדיק עם הגדולים ואחר כך אמר
 שיוסיף עליהם על האבות ועל הבנים. ואמר ברובים
 אתם לה' עושה שמים וארץ למי שרצה לומר כי
 חב"ה אשר הוא עושה שמים וארץ בשתי ידיו
 ביד הימין וזכר השמאל שנאמר אף ידו יסרה ארץ
 וימינו מפתח שמים ובשתי ידיו אשר ברא שמים
 וארץ יברך אתכם וכאשר יתברכו כשהי ידיו של
 חב"ה יתברכו ברבה בכל כי נתברכו בשתי ידיו.
 ועוד רצה לומר כי יתברכו ברבה למעלה ולמטה
 בשמים ארץ ותאריך על כל הברכות וזהו עושה
 שמים וארץ יברך אתכם בברכות מן השמים
 וזכרבות מן הארץ :

ה ש מ י ם ל ח' ותאריך נתן לכני
 ארם. פירוש השם יתברך הוא הטוב והמשפיע
 הטוב שהרי השמים לה' ותאריך נתן לכני ארם כל
 זה מטובו יתברך אשר הוא המשפיע הטוב לנמצאים
 ליתן להם הארץ. והיינו דאמרין בפרס כיצד מברכין
 ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלוואה וכתיב השמים
 וימינו מפתח שמים ונתן לכני ארם לא קשיא כאן
 קורם ברכה וכאן אתה ברכה עד כאן. ופירוש רבר
 זה כי בוראי הכל הוא להקדוש ברוך הוא ואין
 לברואי רבר מצד הדין והמשפס רק כשבייל שהוא
 יתברך מבורך ובשבייל כך משפיע לנמצאים למיכך
 קורם שנתן הברכה אל הכל הוא לחב"ה
 כי אין לבריה שום רבר מצד הדין והכל הוא של
 חב"ה רק מצד שהוא ברוך ומשפיע הטוב לנמצאים
 מזה הוצד יבולים הבריות לחיות. ולפיכך חזיר
 זה כאן לומר כי השמים שמים לה' ותאריך נתן לכני
 ארם מצד טובו שהוא ברוך נתן הארץ לכני ארם
 ולפיכך ישפיע גם בן הטוב לישראל :

לא חסתי יחללוהו לא כל יודי
 רומת. פירוש כי החלול הוא לחב"ה מצד המציאות
 שיש לנבראים מורה על המטמא וכל הנמצאים הם
 נמצאים לכבודו יתברך ברכתיו כל חנקרא בשמי וגו'
 אמנם המטים שקבלו היתה כבר ואף יודי רומת
 אלו שמתו הוך שנים עשר תורש כיון שאינם בכלל
 המציאות אינם נוהגים שבה לחב"ה ואנחנו
 שקבלנו הברכה נברך יה וגו' :

א ח ב ת י ב י ש מ ע ח' את קולי התנוני
 בפרק ערבי פסחים דרש רבה אמרה כנסת ישראל
 לפני חב"ה רבוננו של עולם אימת אני אחובה
 לפניך בזמן שאתה שומע קול התנוני דלותי ולי
 יהושיע אף על גב שאנו רל מן המצות לא נאה
 להושיע עד כאן. אף על גב רלשון חתוב משמע
 שישאל הם אוהבים לחב"ה כששומע קול תפלתם
 מכל מקום מרכיבו אחבתי כי ישמע השם את קולי.
 וקשיא משימא שאוהבים שחב"ה ישמע את קולם.
 אלא הכי קאמר אחבתי כי ישמע את קולי
 וכמו שאני אוהב שחב"ה ישמע את קולי כך
 חב"ה אוהב אותי כאשר ישמע קול התנוני כי מי
 שהוא אוהב את אהר אין ספק שגם הנאהב אוהב
 אותו. ובמדרש אין האונים של מעלה בריות אלא
 לי כלבר שנאמר הטאת ועולה לא הפצת אונים
 ברית לי ובחתי הם אונך ישמע. פירוש שהנמצאים
 הם מושפעים מאתו וכמו שהם מושפעים מאתו מזה
 הצד ראוי שיקבל תפלתם להשלים המרונם שהרי
 המציא אותם למח לא ישלים את חסם והסרונם
 למיכך אמר אין אונים של מעלה בריות זה אם
 אל ישראל כי הם נמצאים ממנו בעצם ובראשונה
 ושאר הברואים אין מציאותם בעצם ובראשונה רק
 שהם טפלים לישראל ולא ברא כל העולם אלא
 לשמש את ישראל ומאחר שישאל נבראים מאתו
 יתברך בראשונה ובעצם ראוי שיחיה משלים
 המרונם בראשונה ובעצם ולפיכך אין האונים
 בריות אלא לישראל שומע תפלתם להשלים מה
 שיחסר להן. וכזה שאמר שוין האונים בריות אלא
 לישראל הוא רבר מוטפל עד בחכמת וזה שאמר
 אימת אני אחובה לפני חב"ה כשישמע חב"ה
 את תפלתו. כי שמיעת התפלה בשבייל שישאל
 קרובים אל השם יתברך מכל הנמצאים וכמו שאמר
 חתוב אשר אל אלהים קרובים אליו כה' אלהינו
 בכל קראנו אליו. מהן זכר אצל קבלת התפלה קורבה
 כי קבלת התפלה בשבייל שישאל קרובים אל השם
 יתברך :

ו ב י מ י א ק ר א אלו ימי טובה לךך נבראו
 ימי ואז אקרא לה' להמשיך הטובה. אפסונו הכלי
 מות ומצדי שאול. הכלי מות אלו הם רשעי ישראל
 נקראו הכלי מות שהיכים מיתה בשבייל רשעתם.

ומצרי שאול הם העוברי בכובים ומולות שהם בעלי שאול. וכך כהנתי מרברי רבותינו ז"ל כמרדש: א נ ח ה י ס ל ס ה נ פ ש י סן חמסים עלי ומפני שהצריקים נמלטים ונושעים מן הנחנים ומתנגדים האלו הם בעלי ניהנם חקב"ה סעלה את הצריקים מן הניהנם ער לא יוכלו הסתנגרים שהם אנשי שאול אל הצריקים אשר הם נמלטים מן הניהנם כמו שהתבאר למעלה: כי הצריקים נכדלים מן הניהנם. ולפיכך אמר אנא חי מלמח נפשי מן הניהנם ובוזו לא יוכלו לי בעלי ניהנם והוא סעלה נרולח לצריקים כמו שהתבאר למעלה:

ה נ ון ח' ו צ ר י ק ואלחינו מרחם נגר שאמר כי אקרא אל חי בימי המוכח על זה אמר הנון חי וצריק להמשיך המוכח ובנגר שאמר אפסוני הכלי מוח אמר ואלחינו מרחם לרחם על הצרה. ויותר מוח אף שאין אני אקרא שומר פתאים שלא יבא חספר ואכור אלי. ויותר מוח רלותי ולי יהושעי ופירשו ז"ל אף שאני רלח מן הסעות לי נאה להושיע ויותר מוח שאני יושב במל כמנוחה וחשם יתברך עושה חסר לי. וחזו שובי נפשי למנוחיכי כי חי נמל עליכי שהוא נומל חסר עלי. כי הצלת נפשי סמות את עיני מן רמעה את רגלי מרחי. חזכיר שלשה ברכים מוח רמעה רחי. מירוש מן סמות לנמרי הצלת נפשי. ולא סמות לנמרי אלא סמטענה הוא אפיסת כח. כי כאשר ירמץ האדם יש לו אפיסת כח הם הסמעות חזירות ואף על נב שאינו מיתה אלא אפיסת כח סמטענה נפשי. ולא אפיסת כח אלא רחי שהוא צער כעלמס כלא אפיסת כח סמטענה רגלי. ועור יש למרש נגר שלשה דברים שיש באדם. צורה שאינה מוטבעת בחומר והיא צורה נברלת של אדם. ועור כו צורה נשמית. מירוש הצורה שהיא מוטבעת בחומר. ועור שלישי החומר לנמרי כי השכל לא שייך בכל בו שמירה כי השכל הוא חסומר. ובנגר הצורה אשר אינה מוטבעת בחומר אמר כי הצלת נפשי סמות. ונאמר זה על הצורה אשר אינה מוטבעת בחומר והיא צורת האדם ואת עיני סמטענה נאמר על כל המוטבע בחומר כי העינים אשר להם כח הראות מוטבע בחומר. ואת רגלי מרחי נאמר על החומר והוא ירוע שנקאר החומר רגל לפחיתתו שהוא שפל כמו חניגל. וחזכיר שלשה חלקי האדם שכלם שומר חי:

א ת ח נ ל ס פ ל מ נ י ח' בארצות החיים. רועה לומר כי אני חפך הכלי מוח ומצרי שאול כי אתחלק בארצות החיים זה ארץ ישראל. ומירוש רבותינו ז"ל שמתיה חיים לעתים אלא ונקרא ארץ ישראל ארצות נרביב יותן להם ארצות נויים כי הם סכעה חתתי והאמורי וגי וזה מורה על קדושת הארץ שכל רבר שיש בו שכיעית מוקדש ביותר

כמו שהתבאר אצל כהן מדוין: ח א ס נ ת י כ י א ר ב ר אני אמיני בו יתברך ולבך נראה לי לרבר ולבך אני עניתי שכח של חקב"ה מאור מלשון וענית ואמרת אני אמרת באשר חייתי נחמו ללכת מפני שאול כל אדם כווב כי שמואל רבר אלי למלך ואמרת לי כי כל אדם כווב ררך כתמית. ועתה נתקיימה הנבואה ולבך אמיני אני כו יתברך. ואחר שסיים כל החלל אמר מח אשיב לחי כל תנמלוחי עלי. מח אוכל להשיב לחי תחת זה אשר עשה לי. כל תנמלווי המכות שהם אפשר לעשות עשה לי ולא חסר רבר וזה מירוש תנמלוחי: כום ישועות אשא ובשם חשם אקרא. קרא כום ישועות התשועה שנעשה לו כי כל רבר אשר יסבל האדם נקרא כום כי הכום מיוחר להשקות את אחר וכן לפורעניות נקרא כום כן כום התמעלה חפך כום חישועה כלומר הפורעניות שיקבל. לכך אמר כום ישועות אשא כלומר התשועה שעשת חקב"ה לי אשא הכום חזו לפרסם את התשועה. ושייך לשון נשיאח כוח למי שבא לומר אפרסם את התשועה כי רבר שהוא מנושא אף עבר חרו ניכר ומפורסם. ואמר ובשם חי אקרא כי יברך חקב"ה על התשועה חזאת. כל זה עליו לעשות לחקב"ה שלא יהיה כפוי מוכח רק יפרסם את התשועה לרבים ועור אמר נררי אשר נדרתי לחי בעת צרה אשלם נגרה נא לכל עמו לפרסם השבח: יקר בעיני חי הסמות לחסירוי. מירוש כל כך חשם יתברך טוב לצריקים ער שבבר בעיניו סמותה לחסיריו ולהמית אותם שמצר חשם צריקים ראוי להם. החימי כמו שעשת חקב"ה נסים עמחם ואם כן גם כן ראוי להם החיים מצר חסוב אשר יעשה להם חקב"ה. שאם עשה נסים עם חנניתי מסיאל ועזריה לחציל אותם מכבשן אש כרי לחחיותם ראוי להם גם כן שנתן להם חקב"ה החיים ולא ימותו העולמם אף שהוא כנגר חסכע. וכן אם חציל חקב"ה את אברחם מן כבשן האש כרי ליתן לו החיים אם כן ראוי שיתן לו החיים תמיר: ועל זה אמר יקר בעיני חי סמותה לחסיריו באמת הוא כבד בעיני חי ולא היה ראוי סמיתת להם ואמרו כמרדש לא היה ראוי מיתה לצריקים אלא כשכיל ששאלו סמיתת כפיהם אברחם אמר אנכי הולך עירי יצחק אמר ואברך לפני מותי. כיעקב כתיב אמותה הפעם. ביאור הרבר חזו כי בעיני חי כוראי יקר אבתי מצר שחמיתת סכעית לכני אדם מצר החומר והצריקים אינם רוחים חסכע כי המכע ראוי לחתנתת העולמם חזיא חתנה של א מ ת והצריקים כמח שהם צורקים הפעיים באמת ואינם הפעיים ששאלו העולמם חזו סמיר האמת. אבל אצל חשם יתברך שהוא עושה נסים עמחם הוא קשת ואם לא היה החצודק אינו חפץ כשינוי חסר

שחמיתת ראו לפי שר המציאות חיה חשם יתברך
 מחרש עמהם נפלאות שלא לחמית חצרום אבל מפני
 שחצרום עמך באמת לך המיתת באה והבן זה אבל
 שאר הרברים אין זה בסדר כי מה שחשליך נמרוד
 את אברהם כעבשן חשש לא חיה ראו אברהם שיתח
 נהרג נמרוד וחיה אברהם רוצה שלא ימות ביד
 נמרוד ועשת חקב"ה אל אברהם תשועה כאשר ראו.
 אבל בענין הנהגת העולם וענין חסבע בגון המיתת
 המכעית חצרוקים גוזרים על עצמם כך כי הוא ראו
 לפי ענין חסבע : אני עברך וגו' רצה לומר שאני
 עברך שעשית טובות אתי ולא עבר כמו שאר עבר
 שאני עבר נמרוד אבל אני בן אמתך בן חסמת
 הוא ילד בית שגולך ברשותו והוה עבר נמרוד ולפיכך
 אמר תחת למסרי שתייתו קורם אמור לגמרי מבלי
 כח ופתחת למסרי וכו' בזה אני עבר נמרוד
 ח ל ו א ת ח ש ב נ ג יו ים שכתחו כל
 האומים כי גבר עלינו חסרו. כך פירושו הללו את
 חשם כל גוים על חסמים שעושה חקב"ה עם חנבראים
 שכתחו כל האומים על הנבורות שעושה חקב"ה
 עם חנבראים וכל שכן אנו ישראל שיש עלינו לשבת
 להקב"ה כי גבר עליו חסרו וכך איתא בערבי
 מסחים אומות מאי עבדתייהו רישבחו כי גבר עלינו
 חסרו ומתוך הללו חשם כל גוים שכתחו כל האומים
 על הגוים ונבורות רעביר להו ומכל שכן אנו רבעינן
 על שכתחו כי גבר עלינו חסרו והפירוש הוא כמו
 שאמרנו ונזכור שלש מרות נסים נבורות וחסרים
 וחם נגר שלש מרות אשר זכרנו אצל לא לגו. כי
 הנסים עושה בשמו הקדול כאשר ידוע. ונבורות נעשו
 במרת הרין. וחסרים נעשו במרת חסרו. וחאוות
 יש להם לשבת להקב"ה על חסמים ועל הנבורות
 שעושה עם ישראל ואף אם לא עשה אתם נסים
 שחסמים מורים על יכלתו של הקב"ה יש להם לשבת
 על יכלתו. אבל על החסרים יש ישראל לשבת שעשה
 אתם חסרים. ומפני שיש לחשוב שנתנת חשי"ת
 שהוא על ידי חסד אין האמת בהנהגתו שוראי הרבר
 שהוא במרת חרין הוא אמת אבל מאחר שהקב"ה
 מנהיג ישראל במרת חסרו יש לחשוב שלא יהיה
 נהגתו באמת שחסד את על גב שאין ראוי לעשות
 מצד האמת לכך אמר ואמת חסם לעולם כי הכל הוא
 באמת שאף על גב שהקב"ה עושה חסרים עם חסרים
 שעושה הם במרת אמת. ור"ל פירוש כך שכאשר
 חקב"ה מחרש בעולמו רברים על פי חסד משוח
 חכל במרת האמת עד שלא יהיה יציאה מן מרת
 חסמת. וכן אמרו ר"ל בערבי מסחים כשחשליך נמרוד
 את אברהם לכבשן האש אמר נבריא לפני הקב"ה
 רבנו של עולם אלך ואציל את אברהם מכבשן אש
 ואמר הקב"ה אליו אני יחיד בעולמי ואברהם יחיד
 בעולמו נאח ליחיד לחציל את יחידי. ומפני שאין

חקב"ה מסמח שבר של שום בריה נתן לו לחציל
 שלש מן בניו חשם חנניה מישאל ועוריה מכבשן
 האש וכאשר חציל אותם מכבשן האש חתהיל
 נבריא לאמת חשם לעולם. פירושו כי ה נ ה נ ה
 שמהני עולמו בחסר כאשר לפעמים הוא יוצא מן
 מרת האמת כאשר חיה בכבשן האש שראוי לחיות
 חקב"ה חציל לפי שהוא מלאך מונג על האש
 וכאשר חצילו חקב"ה מסעם אשר זכרו השוח חקב"ה
 דבר זה במרת האמת במח שחציל את בניו וכוה
 נעשה מרת חקב"ה אמת. ואין לחאריך בזה :
 ח ו ר ו ל ה י ט ו ב כי לעולם חסרו. אמרו
 במדרש אין לחם לישראל שישלמו אלא חורדה על
 כל טובה שעושה להם וכן הוא אומר אורך כי
 עניתני ותחי לי לישועה וכן אומר אלי אתה ואורך
 וגו'. פירוש ענין חורדה רצה לומר שהוא מורה לו
 ומשלים עצמו אליו כי כל מי שמורה לאחר משלים
 עצמו אליו שהוא תחת רשותו ומח שהוא משלים
 עצמו אל חשם יתברך זהו תשלומים נקרא שהוא
 משלים עצמו ונמשו אל חשם יתברך וכך החורדה
 היא תשלומים על המטובות ולפיכך אומר חורד לחי
 כי טוב כי לעולם חסרו. ורצה לומר שלל הנבראים
 יתנו חורדה להקב"ה שעם כלם עושה חסרים. ואחר
 כך אמר יאמר נא ישראל כי לעולם חסרו כי יש
 לישראל לומר כי לעולם חסרו בפרט בשביל שחסרו
 מיוחד על ישראל וכן חסרו מיוחד על בית אהרן
 וכן חסרו מיוחד על יראי חשם מפני שחתמרים הם
 מחולקים חסר שעשה עם בית ישראל בפני עצמו
 לפי שהם בניו בעצם וראוי לעשות חסר אתם מצד
 זה. וכן בית אהרן הם אוחבי השם עושה אתם גם
 בן חסרים מיוחדים וכן יראי חשם במח שהם יראי
 חשם נוהג גם כן עמם בחסרו. ומתהלך כלל אותם
 ביהר בענין החורדה שכולם יתנו חורדה וישלמו
 עצמם אל חשם יתברך. אף על גב שאין החסרים
 שוים סוף חסד כזה הם שוים אחר כך מחלק ביניהם
 לפי שהוא יתברך עושה חסר עם ישראל בפני עצמם
 ועם בית אהרן בפני עצמם ועם יראי חשם בפני
 עצמם. וכבר אמרנו למעלה ענין השלמת אשר
 נזכרים כאן ואין לחאריך. ועוד יש לך לדעת כי
 החורדה כפי שאמרנו היא השלמת אליו יתברך שוה
 ענין החורדה שהיא השלמת עצמו אל חשם יתברך
 וההשלמת הזאת שהוא משלים עצמו אל חשם יתברך
 הוא חריבות כי במח שהוא משלים נמשו ומתדבק
 אל חשם יתברך. וכל נמצא לפי מה שהוא מדריגתו
 יש לו רביקות בן יתברך ולפיכך יש לכל נמצא
 חורדה שהוא השלמת אל חשם יתברך בפני עצמו
 ולכך אמר חורד לחי כי טוב. וגו'. כי יש לכל העולם
 ביהר רביקות מיוחד בן יתברך. ואחר כך אמר יאמר
 נא שיש לישראל במח שהם בניו עלולים בעצם

ח' לי בעוזרי לנצח האויבים בלומר לא רי כוח שהציל אותי מן האויב רק טובה עשה אחי לתת האויב בירי ולפיכך לאמר טוב לחסות בה' כמטות בנריכים בי חשבר שנתן לצדיקים יותר שבו כמחון מן חשבר אשר מבטיה הנריב שלא יובל הנריב לעשות טוב בזה. ב' ג' ו' ס' סבבני בשם ח' בי אמילם סבבני גם סבבני בשם ח' בי אמילם. סבבני ברבורים רועבו ובשם ח' בשם ח' בי אמילם. זכר נ' פעמים סבבני בנגד הנגים אשר הם מתנגדים לישראל בני התנגדות. הא' מצד החלוק שיש ביניהם שהרי אינם אומה אחת בי כל אומות שבעולם שהם מחולקים מתנגדים זה אל זה וזה אף באומות עולם עצמם. ולפיכך אמר כל נגים סבבני בשם ח' בי אמילם. ועוד יותר יש התנגדות לישראל עם האומות כפרט. יותר יש לישראל ואומות סובבלים לנמרי שאין להם תשתתפות יחד ושאר האומות אף על גב שיש חלוק ביניהם מפני שהם מחולקים יש להם השתתפות גם כן שהם אומות מתרמים אבל לישראל והאומות אינם משתתפים בכל בשום דבר והם נבדלים. בנגד זה אמר סבבני גם סבבני בשם ח' כי אמילם. ועוד יותר יש התנגדות לישראל והאומות כי יש אומות אשר הצלחת ישראל לא ימצא באשר אותם האומות בהצלחת. וכן אמר ישראל בהצלחת אין אותם האומות בהצלחת. וזה שאמר הכתוב אפלאה החובה לא נמשלמה צור אלא מהורבנה של ירושלים וכן לעתיד לבוא תבנה ותבונן במהרה בימינו כאשר תהרב צור עיר צור. ולפיכך כל נגים סבבני את ישראל וחו ענין נ'. וכל התנגדות הוא התנגדות יותר מן הראשון לכך כראשון אמר כל נגים סבבני בשם ח' בי אמילם. בשני חוסיו לומר סבבני גם סבבני. נג' חוסיו לומר סבבני ברבורים רועבו באש קוצים בשם ח' בי אמילם. ועוד רע בי ועל נ' סבבני כנגד נ' רברים שהאומות רוצים לאכר את ישראל ח'. בראשון הם רוצים לאכר ישראל כפעל קל. כי לא יחשבו ישראל נגים כלום ולכך אמר כל נגים סבבני שהושבים לאכרם מפני שהם רביים וישראל אומה קטנה ביניהם ועם כל זה בשם ח' בי אמילם. ואז הם כאים ככה וביר הזקה על ישראל ועל זה אמר סבבני גם סבבני שחזו הזרות יותר ולכך כפל הלשון נגד הזרותות הנרול שיש להם ועם כל זה בשם ח' כי אמילם. פעם שלישית הוא הזרותות ער שבאים ככה אשר אין ערך ויתום רבויים נגד ישראל כמו רכות אנשים שבאים לחלום על איש אחר הלא נחשב זה אין ערך לנמרי ביניהם ולא שייך בזה מלחמה ונבונה כי מה יעשה אדם אחר נגד כמד רכות כי רבר זה אין ערך. ועל זה אמר סבבני

דביקות מיוחד בו יתברך ואין ספק שהם רבקים בו כמו הן שהוא מצטרף אל האב. ולכך אמר יאמר נא לישראל כלשון יחיר ולא אמר כלשון רבים. ובמדרש יאמר נא לישראל ישראל כבא. ומירוש זה כי כלל ישראל יש להם דביקות בו יתברך כאשר מתנגדים ומתאחרים בעצמם ביחד והם מתאחרים בעצם על ידי יעקב אביהם שבלם הם בניו ועל ידי יעקב אביהם יש לישראל דביקות בו יתברך. ולכך אמר יאמר נא לישראל כלשון יחיר. ואחר כך אמר יאמר נא בית אחרן כי בית אחרן רבקים מצד האהבה כמו שהתבאר ויראי השם רבקים בו מצד חיראח ומירוש זה נבון :

ס ה ס ז ק רתי יה. ובמדרש בכל שם שהם קוראים אל הקב"ה הם נענים קוראים באל שרי ואל שרי יברך אותך וענה אותם באל שרי אני אל שרי פרה ורבה. באלהים ה' אלהים מתן לי וענה אותם באלהים ותעל שועתם אל האלהים. קראוהו בשם יה מי המצר קראתי יה וענה אותם במדברתי יה. מירוש כי תפלת הצדיקים נשמעה לפני הקב"ה לנמרי ער שנתן להם בקשתם כמו שחיו קוראים וכאשר קראו בשם יה מן המצר היו נענים בשם יה כמו שפראו. כי בשם יה דוקא קראו. והסעם כי שם יה מרחיב את הברא בעולם מרחיב צרות כי במדרשנה הזאת שפמנו נבאר העולם אין צרות כי הוא יתברך סדר העולם בטוב ואין חסרון בסדר הברואה כלל לפיכך שם זה מרחיב בצרה שלא יתיה צרה ואין להאריך לפיכך כתיב מן המצר קראתי יה ענני במדברתי יה.

ח' י' ל' א' י' ר' א. מירוש פעמים יבא אחר עלי ואני לא ארצה לחלחם אתו כמו שאול שלא רצה רוד לחבותו. ולפעמים שאני ארצה לחלחם נגדו ח' י' ולא אירא לחציל אותי כאשר אין אני חפץ לנצח. אבל ח' לי בעוזרי לנצח האויב ולתת אותו בירי ער שהוא נובר על האויב ובמדרש ח' לי בעוזרי משל לשני בני אדם שהם באים להין אצל הבימה והיה מתייראין מן הדיין אמרו להם אל תיראו מן הדיין אלא חזקו לכבדם בן עירכם הוא. כך ישראל עתיו לעמוד בדין והם מתייראין ומלאכי השרת אומרים אל תיראו סרובכם הוא רבתי כל בני ישראל עם סרובו הללויה שוב אחרי להם אל תיראו מלאכי השרת הוא שנאמר למען אמו ורעי ארבתה נא וביותר אביבם הוא שנאמר הלא הוא אביך לפיכך ח' לי בעוזרי. ובנגד שאמר ח' לי לא אירא בלומר שלא יירא באויביו אמר טוב לחסות בה' מבטוח באדם כי זרוע בשר אין בו כמטוח שלא יירא האדם. ובנגד שאמר

כדכוריים כי אין ערך לרבוים של דכורים אל האדם ועם כל זה בשם ה' כי אמילם. וכך מוכח במדרש כי רישו מקרא זה על גוג ומגוג לפי שגוג ומגוג ראש ועיקר כל האומות לפיכך נקרא גוג וראש ולפיכך הוא מתנגד לישראל ולא אל ישראל רק לחשי"י כמ"ש למעלה בהקדמה ע"ש. ואמרו במדרש ג' פעמים עתיד גוג ומגוג לעלות על ירושלים. מעם ראשון אמר כל גוים סבוכים עתה יבטטו כל העולם ולהעלותם אל ירושלים והם נשכרים דתכיב בשם ה' כי אמילם. מעם שנית אמר סבוכי נגם סבוכיו שהוא עתה להרעיש כל העולם ולהעלותם על ירושלים שנאמר למה רגשו גוים והם נשכרים שנאמר בשם ה' כי אמילם. מעם ג' שהוא עתה לפרש על כל המדינות לחוציא מהם תרוות והמה נשכרים שנאמר בשם ה' כי אמילם. הנה זכר ג' פעמים שיעלה על ירושלים בפעם ראשון יבואו עם דכוי האומות. בפעם הב' יחיה מרעיש אותם בחזקה ובגבורה. בפעם ג' יפרש על כל המדינות ויעלו מהם תרוות של גוים ויביאם אל ירושלים עד שלא יהיה ערך ויהום לכל לרבוים עם ישראל לכן אמר בפעם הג' סבוכי כדכורים וגו'. וראוי להכין בדברים אלו.

מ א ת ה' ה' ת ה' ז א ת ח' היא נפלאת בעינינו. שהוא דבר שלא במבט והש"י סדר זה היום מששת ימי בראשית כי כל נס ופלא שחש"י עושה שלא במבט הוא נכרא בששת ימי בראשית כמו שהארבנו בהקדמה ושם נתכאר באריות. ואמר אנא ה' חושיעה נא. שלא יחא מתנגד לנו אנא ה' הצליחה נא יותר ממה שחית. ב ד ו ד ה ב א לעבודתו בשם ה' יהיה כבוד וכרכונכם מבית ה' הם דכרי הכתנים שאומרים כך לכאים לעבוד לו יתברך וזה יותר מן כבוד כי כבוד מעצמו משמע והוסיף שראוי לחיות מתברך על ידי הכל. וזהו ברבונכם מבית ה' שתבאו לעבוד משם הכא חברכה לבם. א ס ר ה נ בעבותים עד קרנות המזבח. פירוש ראוי להודות ולהלל ביום זה שעשה לנו נסים ולעבוד לפניו. ואמר דרך משל שיש לאסור התנ בעבותים עד קרנות המזבח רצונו לומר שיש להגדיל יום זה שעשה נסים לנו ולקדש אותו עד שיהיה נאסר התנ במזבח שהוא קרוש. וזה כי הבאת חקרן שורקין הם על קרנות המזבח שהרי קרנות נאסרים על המזבח בשורקין הם עליו. ה ו ר ו ל ה' וגו' סיים כהודו כמו שהתחיל כהודו לומר כי אין דאוי דס להודות על המכות שעשה.

ו ר ב ו ה' י נ ו י"ג רשו הכתובים מאורך על דוד המלך וכן אמרו שם. אורך כי עניתני אמר דוד. אכן מאסו הכותים אמר ישי. מאת ה' חיתה זאת אמרו אחיו. זה היום אמר שמואל. אנא ה' חושיעה נא אמרו אחיו. אנא ה' הצליחה נא אמר דוד. כרוך הבא אמר ישי. ברבונכם מבית ה' אמר שמואל. אל ה' יואר לנו אמרו כולם. אמרו הנא אמר שמואל. אלי אתה אמר דוד. הודו לחי וכרי אמרו כולם. וכיארד תענין זה כי המזב שחש"י עושה אל יאמר כי לאדם זה נעשה בלכד

כדכוריים כי אין ערך לרבוים של דכורים אל האדם ועם כל זה בשם ה' כי אמילם. וכך מוכח במדרש כי רישו מקרא זה על גוג ומגוג לפי שגוג ומגוג ראש ועיקר כל האומות לפיכך נקרא גוג וראש ולפיכך הוא מתנגד לישראל ולא אל ישראל רק לחשי"י כמ"ש למעלה בהקדמה ע"ש. ואמרו במדרש ג' פעמים עתיד גוג ומגוג לעלות על ירושלים. מעם ראשון אמר כל גוים סבוכים עתה יבטטו כל העולם ולהעלותם אל ירושלים והם נשכרים דתכיב בשם ה' כי אמילם. מעם שנית אמר סבוכי נגם סבוכיו שהוא עתה להרעיש כל העולם ולהעלותם על ירושלים שנאמר למה רגשו גוים והם נשכרים שנאמר בשם ה' כי אמילם. מעם ג' שהוא עתה לפרש על כל המדינות לחוציא מהם תרוות והמה נשכרים שנאמר בשם ה' כי אמילם. הנה זכר ג' פעמים שיעלה על ירושלים בפעם ראשון יבואו עם דכוי האומות. בפעם הב' יחיה מרעיש אותם בחזקה ובגבורה. בפעם ג' יפרש על כל המדינות ויעלו מהם תרוות של גוים ויביאם אל ירושלים עד שלא יהיה ערך ויהום לכל לרבוים עם ישראל לכן אמר בפעם הג' סבוכי כדכורים וגו'. וראוי להכין בדברים אלו.

ד ה ה' ד ה' י נ ו י"ג לנפול וחי עורני. היה לו לומר דחה דהוני לנפול. ונסעא במדרש וזהו שאמר כך לבנה אל חיצר היע העומר על ימינו לשמנו שרוחה אותו לנפול וחי עורני. והרי אמרין במסכת חילוי יצור של אדם מבקש להפיל את האדם ואלמלא הקב"ה עוררו לא יוכל לעמוד שנאמר צופת רשע לעצדי ומבקש להמיתו והוה דחה דחיתני לנפול וגו'. ע ו י ו ז מ ר ת י ה' . לא כתב עוי כבכור שפתים וחמרת יח' מפני שרצונו לומר תעו וזמרת יח' היה לי לעו ולזמרת ולא כתב גם כן היה לי לישועה כי אם ויהי לי לישועה שחודר על הקב"ה לא על תעו וחמרת. ק ו ל נ ה ו' ו' ש' ו' ע' ה' . פירוש כאשר מרגנים הצדיקים באחליהם או הם מוסיפים בה ובגורח למעלה עד כי ימין ה' עושה חיל. ואמר עוד ימין ה' דוממה ימין ה' עושה חיל כי מתעלה ימינו כנגד השמים שנקראים מרום כמו שאמר קדוש בשמי מרומא. ועוד אמר שמתעלה ימינו של חקב"ה עד עולם העליון ובגדר זה אמר ימין ה' עושה חיל. א ס א ו ת ו' וגו' רצונו לומר שהפס' שלא ימות לא בשביל שהפס' בחיים רק כדי להספר מעשי ית. י ס ו ר וגו'. פירוש עוד שבת על הלל כי אף אם היה ראוי ליסורים היה נוכח חש"י המאו ומכל מקום לא נתן אוהו למות. ס ת ה ו ל' ו' ש' ע' ר' י' צ' ד' ק' . עולם הנבדל נקראו שערי

ואם ימשך טובה לאחר מן הטוב רבר זה במקרה
 איך הרבר כך רק שהטוב נעשה מן הש"י מסודר
 בתבליט הסודר ער שכל מי שמקבל מן הטוב הוא
 נתן הש"י הטוב לו בעצם וראוי להלל הש"י עליו
 וכסוב שחניע למלכות בית דוד הטוב שהוא חניע
 לראוי בעצמו חניע ישראל כמה שחיה להם מלכות
 ולאני דוד כמה שמשנת היה לו ולאחיו כמה שהם
 קרובים אל המלכות וכל אחד ואחד דבר מיוחד
 במני עצמו לכך כל אחד ואחד נתן הוראה לחסד"ה
 לפי מה שראוי לו כי שמואל מדבר בעד כל ישראל
 ובאחרונה נתן כולם הוראה בידו לומר כי הכל
 יצא ממעל אחד ואין כאן חלוק.

פירק י"ט

ו א מ ר י נ נ כ מ ש נ ה ואומר ברכת
 השיר ואמר בנבוא מאי ברכת השיר רב יהודה
 אמר יהללך ור' יוחנן אמר נשמת כל חי ואנו
 אומרים שניהם יהללך ונשמת כל חי. וביהללך
 יש שמה שכתבים כאשר תענין בזה תמצא שאין
 בזה שם שכתבים מהרי יהללך מחולק מן שאר
 השבחים שאמר יהללך ח' כל מעשיך ולא מצאנו
 רק ח' לשונות של שבה ביהר יורו ויברכו וישבחו
 יאמרו וירוספו ויעריצו ויקרישו וימליכו וכך הוא
 העיקר ואלו ח' שבחים הם ירועים שכן כל שירות
 בתורה הם בחי במנין א"ו או שיר משה או שיר
 ישראל או ידבר יהושע והוא רבר נדול ונפלא
 מאוד כאשר תבין ורבר זה נתבאר למעלה בפרט
 שירה עיני שם. ובמדרש אמר רבי עקיבא בשעת
 שאמר ישראל או שיר לכה חלוק של תפארת
 שהיו חקוקין עליו כל או שבתורה או תשבת בתולה
 או ירלג באיל מפה או תפקחנה עיני עורים או
 ירבר יהושע או תראי ונתרת שנאמר את ח' האמרת
 וח' האמרת חיו. ובין ששמו ישראל קרעו
 שנאמר כצע אמרתו ועתיד חכב"ה החזירו שנאמר
 או ימלא שחוק פיננו. מירוש כאשר היו משבחין
 את הש"י באו שיר ותשבה חזו הוא שבה שחש"י
 מתרוסם על העולם ונבדל מן הטבע ען בן מורה
 מלת או שהוא אחר רוכב על זי ימי בראשית
 שהוא הטבע. ועוד לשון או שהוא כמו באותו עת
 ולשון זה אינו המשך זמן שהרי אומר באותו עת
 לבר וממני שאינו המשך זמן הוא למעלה מן הזמן
 ולפיכך כשבה זה היו מלבישין הש"י חלוק של
 תפארת שהרי ר' יוחנן קרא למאני סבירותי.
 והכי נמי ההפך שהכבוד יקרא חלוק גם כן. ועל
 זה החלוק עליו בתוכים כל או שבתורה שכולם הם
 מורים על הכבוד יתברך שמי שהוא נבדל מהטבע
 העמרי והזו הנבדל מן אין כבוד יותר מזה כאשר
 הוא נבדל מן כל צירוף יחוס נשמי שהנשמי אי

אשר מצורף אל הנשם אין בו תפארת כי יש בו
 עבירות ונסות גמשי ורבר זה נתבאר בהקדמה
 בכמה מקומות. וזה המלכוש הוא לו מן התחתונים
 ולפיכך תמצא שאלו ח' שבחים כולם נאמרו על
 הבריות שבתחתונים שהרי אמרו יורו וישבחו ויאמרו
 וכו'. אבל הפ"ו שבחים בישתבה אינם נאמרים
 על האדם רק עליו יתברך כי לך נאח שיר ושכתב
 ומירש ענין זה כי באישר לישאל נעשה חנם שהנשם
 הוא למעלה מן הטבע ואו ראוי להלל לחסד"ה כאו
 שזה השבה מורה שהוא נבדל מן הטבע ולפיכך
 מלבישין אותו תחתונים יתברך גם בן חלוק של
 תפארת וכשהרב חבית בתחתונים שאו אין כבוד
 ותפארת בתחתונים שכבר חרב הוד חבית ולפיכך
 חלוק של תפארת שחיה בתחלה אל הש"י מן הנבראים
 קרעו. ולפיכך אמר הכבוד כצע אמרתו כי אמר
 מלשון פאר כמו את ח' האמרת וחי האמידך ונ"ל.
 לפי שתתפארת שחיה לו מן התחתונים הוא בית
 המקדש קרע ובטל אותו. ויש בזה עור רברים
 מופלאים כלכוש תפארת שחקוקין עליו כל או
 שבתורה ואין לחאריך. ולדעת רבי יהודה קשיא
 למה קראו בברכה חבית השיר ואילו כסובה אמדינן
 מקום שנחנו לכבוד חבית יברך אחרינו ולא קראו
 ברכת השיר. ויראת לומר דקראו ברכת השיר
 בכתניתין לומר אף על נב דבשאר דוכתי אין
 חייב לומר יהללך כאן כליל פסת חייב לומר יהללך
 משום שיש לומר שירות חייבין דקאמר ברכת השיר
 ואחר שנמר ההלל יש לו לומר שיר. ומלאק לדעת
 לרי יהודה שיוצא ביהללך כמה שיש לו לומר שיר.
 ור' יוחנן אמר נשמת כל חי תברך את שמך ח'
 אלהינו וחו השיר שיאמר ולפיכך מסיים בישתבה
 חבחה כשירי זמרה מלך אל חי העולמים. ונזכר
 גם כן ח' שבחים בנשמת כסדר הן הם יודו ויברכו
 וישבחו ויאמרו וירוספו ויעריצו ויקרישו וימליכו.
 כי ראוי להיות כשיר אלו ח' שבחים במנין א"ו
 כמו שנתבאר למעלה. ולפיכך היה נראה לו שאין
 לומר יהללך וגם נשמת שהרי שניהם שבה אחד
 כמו שנתבאר למעלה. ולפיכך היה נראה לי שאין
 בישתבה אלא שנחנו לומר יהללך כרי לתתם חלל.
 ולפי זה יש לתתם ביהללך. ובתב הרא"ש הסוד
 שלא לתתם ביהללך ותתתם אחר נשמת. ולפי
 זה קשה מאד אם בן כמה אומרים יהללך אם אין
 תותמין אחרינו למה נזכר יותר ביהללך יותר ממה
 שנובר בישתבה כשלמא אם תותמין ביהללך יש
 לומר ממני שנתונים לתתם אחר החלל לכך צריך
 לומר יהללך אבל אם אין תותמין אם בן כמה לי
 יהללך. והנהניגים שלא לתתם ביהללך משום
 דאמדינן ואומר עליו ברכת השיר ולפיכך אמרו
 דהראו ברכה משמע ולא כי קשיא מנלן שלא לתתם

בעולם הזה. ויש שהם מנחנים את התחתונים והם נקראים ארונים כי הארון מנחין את אשר תחתיו ולא כראו ולפיכך בכל מעשה בראשית נאמר אלהים שבא השם הזה על שהוא יתברך פועל הכל. ואחר כך אמר לעושה נפלאות גדולות לברו אחר שחוביר שהוא אלהי האלהים וארונים הארונים שהם המלאכים הנברלים אמר לעושה נפלאות גדולות כמו שתקנו חכמים רומא חולי כל כשר ומפליא לעשות. שח"י עושה מעשים נפלאים ער שהם רחוקים מרעת האנושי. וזין ספק כי אלו מעשים הם למעלה מן הסבע למרי ויש כמעשים אלו בה נברל ולפיכך מחזיר אותם קורם שזכר לעושה השמים כתבונה כי המעשים המופלאים האלו הם למעלה מן השמים שהם נשמיים. אחר כך התחלת העולם לעושה השמים כתבונה כי לעולם חסרו. ואחר כך תארץ כי השמים ותארץ שקולים. ואחר כך האור שהוא עליון על הכל כי שמים וארץ הם העולם. ואחר כך ובר הלפי העולם. התחיל באותם היותר השוכים לעושה אורים ואחר כך חידה. ומתחלה אומר לעושה אורים גדולים שרצה לומר כי שני המאורות שוים נברא בראיתא בפרק אלו מריפות. ולפיכך אומר לעושה אורים גדולים ואחר כך את השמש למשלת כיום ואת הירח ויכובים למשלות בלילה. או נראה שרצה לומר כי שני רכבים הם האור שלהם והמשמלה שמשולמים השמים והירח ולפיכך בולל האור של שני המאורות כי שם אור אחר הוא לעושה אורים גדולים. והמשמלה מחלק ביניהם. כי משמלת השמש מחולק מן הירח ויש להם משמלות חסבים. ואחר שזכר סדר העולם וכל אלו הם נבראים בחסרו שחרי הקב"ה נתנם והשפיעם לפיכך על כל דבר שנתן ופעל אמר עליו כי לעולם חסרו ואחר כך בעשירי שהוא קרוש כדרך כל עשירי שהוא קרוש אומר למכה מצרים בכבודיהם ודבר זה הוא אחר סדר מעשה בראשית שפעל העולם וכוים וי שבת סמעשה העולם ובר אחר כך הויית ישראל שעשו לעם והנחנתם שזו גם כן בריאה נחשבת משלים העולם והם צורת העולם ובריאה זאת היא יותר עליון על מעשה בראשית ודבר זה ירוע מבואר גבלה. ולפיכך אחר שמיים ענין סדר העולם בעשירי התחיל לספר מעשה אחר למכה מצרים בכבודיהם וכזאת המכה התחלת הנאולה. וכן מונה והולך מעשה אחר מעשה שעשה הקב"ה לישראל ער נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסרו. ואחר כך שששפלו ובר לנו כי לעולם חסרו. כלומר אף על נב שלמעמים באים ישראל כשפלות כשביל הטאם ובר אותם כשפלות וכן ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסרו ואחר כך אומר נתן להם לכל כשר כי לעולם חסרו. ובר דבר זה אחר הנאולה של ויפרקנו מצרינו

כי לעולם חסרו. לומר כי דבר זה שהוא נתינת מון לכל כשר הוא יותר עליון כמעלה מכל והוא אחרת. ולפיכך אמר שם אמר ר' אלעזר קשים מונות של ארם יותר מן הנאולה ראינו כנאולה כתיב המלאך הנאלך מלאך בעלמא ואילו כסונות כתיב חלמים תרועה אותי מערי, וברבר כי בא לתיב למח נוכר נתן להם לכל כשר כי לעולם חסרו אחרון לכל מעשה תי' ולפיכך אומר כי זה הוא כשביל שהמונות הוא יותר עליון מכל חסמים ודבר זה הוא עמוק מאד. ולפיכך תקנו כוס ח' לומר עליו חלל הנדול כי אחר שתקנו חכמים ארבע כוסות נגד הנאולה כמו שחתבאר על חסרי השם תקנו להשלים חסר השם אשר הוא עושה עם בריותיו והוא חקים ומפרנסו שחוא מהלך לכל העולם והוא יותר מן הנאולה. וכדי שיריע לך איד שהמונות יותר מן הנאולה. דע שכל האברים מקבלים החיות מן הלב. ולא תוכל לומר כי זה האבר מקבל חיות מאבר אחר ואותו האבר מקבל החיות מן הלב רק כל האברים מקבלים החיות מן הלב. וכך כל הנמצאים כולם מקבלים החיות מן חסם יתברך. תחלה בלי אמצעי. והיינו ראמרין בפרק סמא ברכות מה הקב"ה ון את העולם כך הנשמה וזה את הנוף. פי' נתן לו קיום ולפיכך אמר שהמונות הם מן חסם יתברך. ופירושו זה כי הנמצאים כולם מקבלים החיות מן חסם יתברך תחלה בלי אמצעי ומפני שהמונות גם מן חיותו של ארם לכל מקבלים כל הנמצאים המון שהוא חיות הארם ממנו יתברך. ולפיכך אחר שבישפלו ובר לנו הזכיר נתן להם לכל כשר מפני שהמונות יותר גדול מן הנאולה ואחר כך מסיים בחורו כמו שהתחיל לומר שהכל הוא הוראה ומוח תרע למח תקנו כוס המישי כי אחר שתקנו ארבע כוסות של נאולה תקנו כוס המישי נגד הפרנסה שהוא יותר מן הנאולה רק שהוא רשות שביצלה חיות תקנו ארבע כוסות כשביל הנאולה. אבל כוריא מצוח יאבא כי כוס ח' השלמט הנאולה כי אחר שנאל אותם הם למעלה וזה ענין כוס ח'. וכבר אמרנו לך כי הנאולה באה מעולם הנברל לעולם הרבוי חזו הוא עולם הטבע. וגם אמרנו הרבוי מתחלק לארבע צדדיו ולפיכך הרבוי שהוא בא מעולם הנברל לעולם הרבוי מתרבה ער ארבע וזו ארבע לשונות של נאולה. אמנם כבר אמרנו לך למעלה שאין תרבויו בעולם חזו מחולק רק הוא רבוי מתאחד ותרבויו אשר הוא מתאחד הוא מספר המשה כמו שחתבאר לך למעלה. כי החמישי הוא מאחד את הארבעה שלא יהיו מחולקים אלו ארבעה כי האחד אשר הוא באמצע הארבעה הוא מאחדם ויש לוח האמצעי המאחד הכל מדיניה יותר מן הכל. גם האמצעי הוא מיוחד נברל מן הארבעה וכנגד

נשמת ואחר כך הלל הנרול. ונמלאתי איך מצאנו ירינו ורגלינו כמתנה זה כיון רמחוקת אמוראים אם יש לומר יחלוק או נשמת וצנו בתרווייהו עברינו למח נהלך בין שניהם ונפסיק בהלל הנרול. וכן מסק רש"י וראבי"ה כמו שפסק בעל הנהגות מיימוני שהם סוברים שיש לומר חודו על כוס הארבע ומכל סמוס יאמר נשמת אחר הלל ואחר כך הורו. וכך אני אומר שאם רוצה לעשות כוס המשישי שיש לומר נשמת על כוס הרביעי ויאמר הלל הנרול על כוס החמישי אבל נשמת לא יאמר כי אם הלל לפי שכרכת חשיר שייך אל הלל שהוא שיר ברלעיל ואם תאמר אם בן מאי ברכה יהיה על כוס החמישי אם יאמר נשמת אחר הלל. אומר אני כיון שאין כוס החמישי כקוד לא תקנו לו ברכה וכן ראוי לנהוג. ואם לא יעשה כוס החמישי יאמר הלל ויחתום כיהלוק ואחר כך נשמת ואחר כך הלל הנרול כך יהיה ברור וכן יש לנהוג אם לא יעשה כוס החמישי: **ו א ח ר ב ו ס ר ב י ע י** אסור לו לאכול ולשתות כרי שיאמר מעם המצה כפיו רכמו שאכילה מסיק מעמא מסיו כך השתיה גם בן ולא יעשה כך רכלאו חכי איבא שני כוסות לאחר האכילה. שאני התם רמצוח הם. וכן כוס החמישי כודאי יש בו מצוח וכיון דהוי מצוח שמיר אבל שאר שתיה אסור רחבל מסיק מעם המצה חוץ מן המיס שהמים אין בהם מעם כלל וכיון שאין בהם מעם אינו מוציא מעם מצוח ומותר. ובך מסק רב אלפס שאסור לשתות יין ואין לומר רוקא איכילה משכח המעם ולא שתיה רוראי אין חלוק דאם המעסק כר מעם הוא- כודאי מבמל מעם המצה שכל מעם מבמל מעם וכך הוא המנהג וכך הוא ראוי :

ו ס צ ו ה ל ס ר ב י צ י א ת
 מצרים כל הליה (ולעסוק בהלכות פסח) כמו שעשו הוקנים בכני כרס שעסקו ביציאת מצרים כל הליה ער זמן קריאת שמע של שחרית וכך יש לו לעשות לכל אדם לעסוק ביציאת מצרים כל הליה אם הוא לאדם שאפשר לו לחיות בלא שינה ויהשוב כלכו כאלו הוא יצא ממצרים וכן כל החרבים אשר נעשה כליו זה יעשה בשמחה נרולה כאלו הוא יצא ממצרים ומכל שכן הלל ושירה ישורר לו יתבדר בשמחה ובשמה ברודה על הנאולה שנאלטו :

האמצעי הפרנסה שהוא רב מיוחד והוא כמדינתו על הנאולה ורבר זה מבאר לך גם בן למח כוס חי רשות כי המונות לפי נורל מדינתן שהם על הנאולה אינם חיוב על האדם כי החיוב הוא כרכריה אשר הם קרובים אצלנו אבל רברים אשר הם רחוקים אצלו יותר אין אנו מחויבים בהם אבל הם רשות רחיינו מצוח ורברים אלו כרורים מאור. ולפי זה מה מעם יש לומר הלל הנרול על כוס המשישי ולא עור אלא שמפסיק בין הלל ורבים נשמת בהלל הנרול אין מעם לרבר הוח כלל. וכבר אמרנו והוא הנכון שכוס חי עיקר תקנתו היה בשביל הפרנסה שהיא נרולה על הנאולה. תדע לך רחא יש אמרים סבירי לחו שיש לומר חשם רועי לא אחסר על כוס המשי מוכח שעיקר כוס ח' כשביל המונות נתקן לכך יש לומר עליו חשם רועי לא אחסר ואין ענין רבר זה אל הלל ואל נשמת כלל. ואף על נב רקיי"ל כרי מרפון ראמרנו הלל הנרול מ"ס עיקר הלל הנרול ראמרנו כשביל נותן להם לכל כשר כי לעולם חסרו. ואין זה שייך להלל והיה לנו לעשות כוס ח' או שלא לאמרו כלל. ועוד האיך נזכר בכל התלמוד שיש לומר הלל הנרול על כוכ המשי דאם לתנא רמתני' לא חזיב הלל הנרול והכרייתא לא חזיב רק כוס המשי ואנו שאמרנו הלל הנרול על כוס המשי לפי הנראה עקרינו כוח סדר הכמים כי אם לגירסת רש"ם שגרם שיאמר הלל הנרול על כוס ח' וכבר אמרנו לך כי גירסת הספרים אינו בן. ועוד רסאי מעם חשם רועי לא אחסר לומר אותו עם הלל על כוס המשי איכא רי"א. ורב אלפס מסק כרכת חשיר כרי יהודה ואין צריך לומר נשמת כלל ועל כוס המשי יאמר הלל הנרול ולא שמעט מרכיו שיאמר כלל הלל הנרול אם אינו עושה כוס המשי וכך הוא דעת הרמב"ם כמשמעות הלכה ואין עוקרין הלכה משמעותה ומעם החלכה. כי לפי מעם אשר אמרו בהלל הנרול מלתא אחריתי הוא ואין ענין לו אל הלל כלל כי עיקר הלל הנרול נתקן כשביל נותן להם לכל כשר. ולפיכך המנהג אשר הוא ראוי לומר נשמת אחר הלל ואחר כך הלל הנרול שכוח אין שינוי רבר אף אם אומר הלל הנרול לכך יאמר הלל ואחר כך חשיר שהוא שייך להלל רחיינו נשמת ואחר כך ברכת חשיר שהוא שייך להלל רחיינו

